

ประคองจังหวะก้าวของการพูดคุย สันติภาพชายแดนใต้

Crisis Group Asia Briefing N°172

Bangkok/Brussels, 19 April 2022. Translated from English.

มีเรื่องใหม่อะไรบ้าง? การพูดคุยสันติภาพระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ (บีอาร์เอ็น) ที่หวนกลับมาเริ่มใหม่หลังจากเว้นว่างมาเป็นเวลาสองปีได้นำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของทั้งสองฝ่ายมากขึ้นเพื่อยุติความเป็นปรปักษ์กันตลอดช่วงเดือนธันวาคม 2021 ตลอดจนถึงข้อตกลงที่กว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องการลดความรุนแรงและทางออกทางการเมืองผ่านการปรึกษาหารือสาธารณะ

ทำไมเรื่องนี้จึงสำคัญ? เมื่อปี 2564 จำนวนผู้บาดเจ็บล้มตายที่เกิดจากการก่อความไม่สงบสูงขึ้นเป็นครั้งแรกตั้งแต่ 2555 ความขัดแย้งครั้งนี้ได้คร่าชีวิตของผู้คนกว่า 7,300 คน ตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา หากการเจรจาที่ประเทศมาเลเซียประสบความสำเร็จ ความแตกแยกภายในบีอาร์เอ็นอาจเกิดขึ้น และปีกการเมืองขององค์กรดังกล่าวอาจจะปฏิเสธการพูดคุย ซึ่งจะนำไปสู่การสู้รบที่รุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งยังทำให้การคลี่คลายความขัดแย้งยิ่งห่างไกลออกไป

ควรทำอะไรบ้าง? ทั้งสองฝ่ายควรต้องเสริมสร้างความเห็นพ้องภายในฝ่ายตนเองเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยวิธีการพูดคุย รัฐบาลไทยควรทุ่มเททรัพยากรมากกว่านี้ให้แก่คณะพูดคุย ส่วนบีอาร์เอ็นต้องลดช่องว่างระหว่างปีกการเมืองและปีกการทหารของตนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ในขณะที่ทางการมาเลเซียในฐานะเป็นผู้อำนวยความสะดวกของการพูดคุยก็ควรเคารพการตัดสินใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในเรื่องรูปแบบและเนื้อหาของการพูดคุย

I. ภาพรวม

หลังจากเว้นว่างมาเป็นเวลานานอันเนื่องมาจากมาตรการรับมือกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 การพูดคุยอย่างเป็นทางการระหว่างรัฐบาลไทยกับแนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติ (บีอาร์เอ็น) ก็หวนกลับมาเริ่มขึ้นใหม่ในเดือนมกราคมนี้ ก่อนผลที่ตามมาคือการให้การรับรองในเอกสารหลักการทั่วไปด้วยกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุข (General Principles of Peace Dialogue Process) และการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของทั้งสองฝ่ายเพื่อลดการใช้ความรุนแรงตลอดช่วงเดือนธันวาคม การพูดคุยเริ่มต้นเมื่อประมาณสองปีที่แล้ว เมื่อตัวแทนของบีอาร์เอ็น ซึ่งเป็นองค์กรหลักของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบชาวมลายูมุสลิม พร้อมที่จะมาเข้าร่วมโต๊ะเจรจาย่างสมัครใจเป็นครั้งแรก แม้การประชุมครั้งต่อมาต้องชะงักลงไปเนื่องจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 แต่ในการประชุมที่ใช้ช่องทางลับที่ไม่เป็นทางการ (back-channel talks) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2564 ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างบรรลุถึงข้อตกลงเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ (protocol) ในการอภิปรายเรื่องการลดความรุนแรง การปรึกษาหารือกับประชาชนในพื้นที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการให้คำมั่นอย่างจริงจังที่จะแสวงหาทางออกทางการเมือง ซึ่งประมวลเอาไว้ในเอกสารหลักการทั่วไปข้างต้น ถึงแม้จะมีความคืบหน้าเหล่านี้ก็ตาม

แต่การพูดคุยยังมีปัญหาในเชิงโครงสร้างต่าง ๆ ความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของแต่ละฝ่าย ข้อจำกัดในแง่ของขีดความสามารถและความไม่ไว้วางใจระหว่างกัน คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจำเป็นต้องส่งเสริมความเข้าใจร่วมกัน ภายใต้วาทกรรมขัดแย้งครั้งนี้ต้องได้รับการแก้ไขด้วยการเจรจาแทนที่จะผ่านการใช้กำลัง ส่วนทางการมาเลเซีย ในฐานะที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกนั้นก็ควรมีความยืดหยุ่นในรูปแบบและเนื้อหาสาระของการพูดคุยมากขึ้น

ในเดือนมกราคมที่ผ่านมา การก่อความไม่สงบโดยกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าสู่ปีที่สิบเก้าแล้ว บรรดานักรบยังคงดำเนินการใช้รุนแรงเพื่อปกป้องอัตลักษณ์มลายู-ปาตานีจากสิ่งที่พวกเขามองว่าเป็นลัทธิล่าอาณานิคมของไทย การต่อต้านของพวกเขามีลักษณะหลายอย่าง ทั้งการก่อวินาศกรรม การลอบสังหารผู้คนที่ถูกสงสัยว่าเป็นผู้คบคิดร่วมมือกับรัฐ การโจมตีโดยใช้ระเบิดแสวงเครื่อง และการซ้อมโจมตีขนาดเล็กต่อกองกำลังฝ่ายความมั่นคง จำนวนเหตุรุนแรงเริ่มลดลงตั้งแต่คู่กรณีของความขัดแย้งเริ่มการพูดคุยสันติภาพเมื่อปี 2556 แนวโน้มนี้ยังเห็นได้ชัดเจนขึ้นหลังจากการรัฐประหารเมื่อปี 2557 แต่จำนวนของผู้บาดเจ็บล้มตายเริ่มกลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2564 เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ฝ่ายความมั่นคงของไทยเพิ่มแรงกดดันต่อนักรบของอีกฝ่ายโดยอาศัยปฏิบัติการปิดล้อมตรวจค้น ซึ่งเป็นเหตุให้ยอดผู้เสียชีวิตในหมู่นักรบเพิ่มมากขึ้น คนมลายูมุสลิมบางส่วนให้เกียรติแก่นักรบที่เสียชีวิตเหล่านั้นในฐานะที่เป็นชะฮีด (มรณสักขี) อย่างเปิดเผย ปรากฏการณ์เช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า ความคับข้องใจของประชาชนและอุดมการณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของการต่อสู้ยังคงทรงอิทธิพลมากพอสมควรต่อสังคมในพื้นที่

การเผยแพร่ความคับข้องใจของกระบวนการนั้นเกิดขึ้นอย่างเป็นครั้งเป็นคราวเท่านั้น การประชุมที่เป็นทางการโดยมีมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวกเป็นส่วนที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่ายที่สุดของกระบวนการ แต่การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการผ่านช่องทางลับนั้นเป็นกลไกหนุนเสริมของการพูดคุยอย่างเป็นทางการด้วย คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเผยแพร่ข้อมูลเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับการประชุมอย่างไม่เป็นทางการเหล่านั้น เนื่องจากฝ่ายมาเลเซียไม่สบายใจกับการพบปะกันที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการประสานงานของตน อย่างไรก็ตาม ช่องทางลับนี้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีประโยชน์ต่อการพูดคุยไม่น้อย ตั้งแต่สามารถชักชวนให้บีอาร์เอ็นกลับคืนมาสู่โต๊ะเจรจาได้อีกครั้งไปจนถึงก่อให้เกิดข้อเสนอสำคัญต่าง ๆ ในท้ายที่สุด การพบปะอย่างไม่เป็นทางการนี้เองที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายตกลงเห็นพ้องกับเอกสารที่เป็นกรอบการทำงานของการพูดคุยอย่างเป็นทางการซึ่งรื้อฟื้นขึ้นใหม่ในเดือนมกราคม

การที่มีกรอบการทำงานอย่างกว้างขวางเช่นนี้เป็นพัฒนาการที่น่ายินดี แต่ยังคงเจอกับข้อจำกัดที่ร้ายแรงบางอย่าง ความอิทธิพลที่เหลือของทั้งสองฝ่ายที่มีต่อการพูดคุยนั้นเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับความมุ่งหมายที่ว่าความขัดแย้งนี้จะได้รับการแก้ไขผ่านการพูดคุย บีอาร์เอ็นเคยประสบความสำเร็จระหว่างปีการทหารกับปีการเมือง โดยที่ฝ่ายแรกนั้นเพิ่งจะเริ่มเอื้อต่อการพูดคุยในรอบล่าสุดมานี่เอง ส่วนฝ่ายไทยนั้นก็มีเจ้าหน้าที่บางคนที่ยังคิดว่าบีอาร์เอ็นกำลังพยายามจะยกระดับให้ประเด็นความขัดแย้งไปสู่ประเด็นระดับนานาชาติและยั่วให้เกิดการแทรกแซงจากต่างประเทศ การจัดตั้งกลไกการปรึกษาหารือกับประชาชนในพื้นที่ก็ยังเป็นข้อท้าทายสำหรับระบบราชการไทยที่มีลำดับการสั่งการจากสูงลงต่ำ ซึ่งแทบจะไม่ยอมอดกลั้นกับความเห็นที่แตกต่างออกไป ส่วนการลดความรุนแรงนั้นก็ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากกองทัพ ซึ่งเป็นส่วนที่คณะพูดคุยของแทบจะไม่มีอำนาจสั่งการใด ๆ ได้เลย การประกาศที่จะยุติปฏิบัติการทางทหารตลอดช่วงเดือนรอมฎอนนั้นเป็นเรื่องที่น่ายินดี แต่การหยุดยิงที่ดำรงกันขึ้นมาอย่างเร่งด่วนครั้งนี้ถูกออกแบบมาเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของการพูดคุย แต่หากการดำเนินการที่ปราศจากการสร้างความไว้วางใจระหว่างกันและการติดตามประเมินผลที่น่าเชื่อถือมากพอ ก็ย่อมง่ายที่จะประสบความสำเร็จล้มเหลวด้วย

แม้ว่ามีอุปสรรคเหล่านี้ก็อยู่ก็ตาม การหวนกลับมาเริ่มขึ้นใหม่ของการพูดคุยระหว่างกรุงเทพฯ กับบีอาร์เอ็นนั้นก็ถือเป็นพัฒนาการเชิงบวก และบรรดาผู้สนับสนุนของกระบวนการจากทุกฝ่ายควรพยายามที่จะประคับประคองจังหวะก้าวเชิงบวกเหล่านี้เอาไว้ บีอาร์เอ็นควรต้องดำเนินการให้แน่ใจได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างปีการทหารกับปีการเมืองใกล้ชิดกันมากขึ้นและยังคงต้องจัดสรรทรัพยากรทางเทคนิคและพื้นที่ที่เพียงพอเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว ส่วนบรรดาผู้นำของทางการไทยก็ควรต้องรับรองการพูดคุยอย่าง

เปิดเผยว่าเป็นหนึ่งในแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การยอมรับเช่นนี้จะเอื้อต่อการสร้างความมั่นใจในกระบวนการ และยังสามารถคลายข้อกังวลของบางคนได้ว่าการพูดคุยนั้นสอดคล้องกับการปกป้องอธิปไตยของประเทศ รัฐบาลไทยยังควรต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองเลขาณูการที่ทำงานพูดคุยแบบเต็มเวลา และทำให้แน่ใจว่ากองกำลังของฝ่ายความมั่นคงจะยึดมั่นต่อข้อตกลงที่เกิดขึ้นบนโต๊ะเจรจา ในท้ายที่สุด ทางกรมมาเลเซียควรต้องประเมินขั้นตอนการทำงานของตนเองในการอำนวยความสะดวก เพื่อทำให้แน่ใจได้ว่ากระบวนการเหล่านั้นสอดคล้องกับความประสงค์ของคูมรณี ซึ่งรวมไปถึงการรักษาวิธีการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างทั้งสองฝ่ายในช่องทางที่ไม่เป็นทางการตามดุลยพินิจของคูมรณีเองด้วย

II. พัฒนาการของการพูดคุย

การพูดคุยระหว่างรัฐบาลไทยกับนักต่อสู้มลายู-มุสลิม โดยมีประเทศมาเลเซียเป็นผู้อำนวยความสะดวก เริ่มขึ้นมาเมื่อเดือนเมษายน 2556¹ การพูดคุยนั้นวางเป้าหมายอย่างใจแจ้งแจ้งว่ามุ่งยุติการก่อความไม่สงบที่อุบัติขึ้นมาตั้งแต่ต้นปี 2547 โดยมียอดผู้เสียชีวิตจนถึงบัดนี้กว่า 7,300 คน และอีก 13,500 คน ได้รับบาดเจ็บ อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อสงสัยว่าคูมรณีทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมการพูดคุยเพื่อแสวงหาประโยชน์ทางธุรกิจมากกว่าจะมุ่งมั่นอย่างจริงจังในการแก้ไขความขัดแย้ง² ผู้สังเกตการณ์หลายคนวิพากษ์วิจารณ์การพูดคุยกับบีอาร์เอ็นอย่างเป็นทางการรอบแรกว่าเป็นการจัดการอย่างรีบเร่งที่ขาดการเตรียมที่มากพอ นักวิจารณ์กล่าวว่าคณะพูดคุยบีอาร์เอ็นผู้พิลัดถิ่นและพำนักอยู่ในประเทศมาเลเซียนั้นเข้าร่วมการพูดคุยภายใต้แรงกดดันของมาเลเซีย และไม่ได้เป็นผู้ที่ส่งเสียงแทนปีกการทหารของบีอาร์เอ็นแต่อย่างใด³ การพูดคุยครั้งนั้นประสบกับภาวะชะงักงันไปก่อนการรัฐประหารในปี 2557 หลังจากนั้นจึงเริ่มมีการพูดคุยกับมาราปาตานี ซึ่งเป็นองค์กรร่วมที่ประกอบด้วยตัวแทนของบรรดาองค์กรแบ่งแยกดินแดนมลายู-มุสลิมที่ส่วนใหญ่ปลดระวางไปแล้วและมีอิทธิพลน้อยมากต่อบรรดานักรบในพื้นที่ หลังจากดำเนินการไปสักพักหนึ่ง การพูดคุยรอบนี้ก็ไม่ได้บรรลุผลสำเร็จใด ๆ ที่ชัดเจน⁴

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เห็นคู่ขนานกันไปก็คือความพยายามหลังจากของบรรดาผู้ที่รับผิดชอบงานเจรจาของไทยในการชักชวนให้บีอาร์เอ็นเข้าร่วมการพูดคุย เจ้าหน้าที่ทางการมาเลเซียจากกองเลขาธิการผู้อำนวยการสะดวกกล่าวกับผู้สื่อข่าวอย่างไม่เป็นทางการว่า ตัวแทนของบีอาร์เอ็นได้พบปะกับเจ้าหน้าที่ไทยที่กรุงเบอร์ลินเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2562⁵ การพบปะในครั้งนั้นเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของการติดต่อสื่อสารในช่องทางลับหลังบ้านอย่างต่อเนื่องที่เริ่มต้นเมื่อต้นปี 2561 ภายใต้การดูแลขององค์กรนอกภาครัฐ นี่คือการพยายามที่มีนัยสำคัญในการดึงเอาปีกการเมืองของบีอาร์เอ็นมาเข้าร่วมการพูดคุยอย่าง

¹ สำหรับการพูดคุยก่อนหน้านี้ โปรดดูรายงาน Crisis Group Asia Report N°270, Southern Thailand: Dialogue in Doubt, 8 July 2015; Briefing N°148, Southern Thailand's Peace Dialogue: No Traction, 21 September 2016; and Report N°304, Southern Thailand's Peace Dialogue: Giving Substance to Form, 21 January 2020.

² การก่อความไม่สงบนั้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งจำกัดอยู่เฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้แก่ สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พื้นที่ความขัดแย้งรวมถึงสามจังหวัดแรก และสี่อำเภอที่อยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของจังหวัดสงขลา ได้แก่ จะนะ นาทวี สะบ้าย้อย และเทพา ภูมิภาคแห่งนี้มีประชากรอยู่ราว 1.7 ล้านคน ประมาณร้อยละ 85 เป็นคนมลายู-มุสลิม ที่เหลือส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพุทธหรือชาวจีน-ไทยพุทธ

³ ดูรายงาน Crisis Group, *Dialogue in Doubt*, op. cit.

⁴ ชื่อเต็มขององค์กรร่วมนี้ในภาษามลายูคือ Majlis Syura Patani หรือสภาที่ปรึกษาแห่งปาตานี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามมาราปาตานี กรุณาดู Crisis Group Briefing, *No Traction*; and Crisis Group Report, *Dialogue in Doubt*, both op. cit. ส่วนคำว่า "ปาตานี" (Patani) หมายถึง ราชอาณาจักรที่เคยปกครองพื้นที่แห่งนี้ก่อนที่พ่ายแพ้กับสยาม (ซึ่งต่อมาก็คือประเทศไทย) และสุดท้ายถูกผนวกรวมในปี 2445 พื้นที่ความขัดแย้งมีขนาดใกล้เคียงกับอาณาเขตของราชอาณาจักรเดิมดังกล่าว ส่วน "ปัตตานี" (ที่เขียนในภาษาอังกฤษด้วยตัว t สองตัว, Pattani) เป็นชื่อของจังหวัดหนึ่งในประเทศไทย

⁵ Crisis Group Report, *Giving Substance to Form*, op. cit., p. 4. See also "Hardline rebels may join southern Thai peace talks, officials in Malaysia say", Benar News, 2 December 2019.

สมัครใจกับตัวแทนจากกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก⁶ ผลที่ตามมาคือข้อตกลงเกี่ยวกับเอกสารที่จะเป็นแผนที่นำทาง (roadmap) ของการพูดคุยที่เรียกกันว่าความริเริ่มเบอร์ลิน (Berlin Initiative)

ประเด็นสำคัญก็คือการพบปะข้างต้นเกิดขึ้นโดยมาเลเซียไม่มีส่วนเข้าร่วมและรับรู้มาก่อน กัวลาลัมเปอร์ไม่รับรองว่าการพบปะกันเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการอย่างเป็นทางการ และมีรายงานว่าผู้อำนวยการความสะดวกรับประกันที่นั่น อับดุลลาฮิม บิน โมฮัมหมัด นูร์ อดีตผู้อำนวยการตำรวจแห่งชาติมาเลเซียที่มีอายุมากกว่าเจ็ดสิบปีนั้น ไม่สบายใจกับช่องทางการสื่อสารลับที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของมาเลเซีย⁷ ทั้งกรุงเทพฯและปีอาร์เอ็นควรเคารพความรู้สึกของมาเลเซียด้วย ทั้งนี้ก็เพราะว่ากรุงเทพฯ จำต้องรักษาความสัมพันธ์อันที่มิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งต่างก็ร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนปีอาร์เอ็นนั้น ประเทศมาเลเซียเป็นที่พำนักของบรรดาสมาชิกระดับนำที่จำต้องอาศัยมิตรไมตรีที่เอื้อเฟื้อของเจ้าบ้านด้วย

ในที่สุดประเทศไทยกับปีอาร์เอ็นก็เปิดเผยการสื่อสารระหว่างกันต่อสาธารณะ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2563 ตัวแทนของทั้งสองฝ่ายพบปะกันที่กัวลาลัมเปอร์ในการประชุมครั้งแรกของคณะทำงานร่วมในกระบวนการพูดคุยสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (Joint Working Group-Peace Dialogue Process on Southern Thailand) ซึ่งอำนวยความสะดวกโดยทางการมาเลเซีย พลเอกวัลลภ รักเสนาะ นายพลที่เกษียณอายุและผู้ที่เคยเป็นอดีตเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหัวหน้าคณะพูดคุยของฝ่ายไทยที่ประกอบด้วยสมาชิกทั้งหมดสิบคน⁸ ในขณะที่ อานัส อับดุลเราะห์มาน อดีตหัวหน้าฝ่ายการเมืองของปีอาร์เอ็น เป็นหัวหน้าคณะเจรจาของฝ่ายผู้ก่อความไม่สงบ⁹ ปีอาร์เอ็นยอมรับว่าการพบปะครั้งนั้นเป็นผลที่เกิดจาก “กระบวนการผ่านช่องทางลับทั้งหลาย” ที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาหลายปี¹⁰ ส่วนฝ่ายไทยอธิบายว่า ผลที่ตามมาของการพูดคุยครั้งนั้นก็คือ “[การยอมรับต่อ] กรอบการทำงานที่จะรับรองความคืบหน้าและความต่อเนื่องของกระบวนการ”¹¹ สำหรับผู้ทำงานเจรจาของฝ่ายไทยแล้ว นี่คือจุดเริ่มต้นของ “กระบวนการที่นำ [มาเลเซีย] มาอยู่ในกรอบที่ได้ตกลงกันไปแล้วกับปีอาร์เอ็น”¹²

การประชุมครั้งที่สองเกิดขึ้นที่กัวลาลัมเปอร์เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2563 โดยมีราฮิม นูร์เป็นผู้อำนวยการความสะดวกรับประกัน แต่การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นอุปสรรคสำหรับการประชุมแบบพบหน้ากัน ถึงแม้ว่าการประชุมในระดับคณะทำงานทางเทคนิคยังคงดำเนินต่อเนื่องแบบออนไลน์ แต่ดูเหมือนว่าการพูดคุยสูญเสียจังหวะไปเสียแล้ว¹³

อย่างไรก็ตาม ทั้งสองฝ่ายยังคงรักษาการติดต่อสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการเอาไว้ ถึงแม้ว่าการสื่อสารเช่นนี้จะไม่ใช่ที่รับรู้ของสาธารณะก็ตาม ในคลิปวิดีโอที่ปล่อยเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564 อับดุลลาฮิม นูร์ หนึ่งในสมาชิกของคณะพูดคุยเปิดเผยว่า ทั้งสองฝ่ายได้ปรึกษาหารือกันเรื่อง “ทางออกทางการเมืองและการบริหาร”; การลดกิจกรรมทางการเมือง; และ “การมีส่วนร่วมของบรรดาองค์กรภาคประชาสังคม องค์กรนอกภาครัฐ ผู้นำศาสนา นักการเมือง [และ] ผู้นำชุมชนในกระบวนการเจรจาเพื่อให้สอดคล้องกับ

⁶ Centre for Humanitarian Dialogue เป็นองค์การการไกล่เกลี่ยอิสระที่มีสำนักงานอยู่ที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กรุณาดู “Back-channel talks have pushed Thai peace talks forward, sources say”, Benar News, 30 March 2022.

⁷ Noah Lee and Nisha David, “Hardline rebels may join southern Thai peace talks, officials in Malaysia say”, Benar News, 2 December 2019. “The Malaysians were incensed when they found out”, said an Asian diplomat”. Marwan Macan-Markar, “Thailand angers Malaysia in push for peace in troubled South”, *Nikkei Asian Review*, 20 February 2020.

⁸ ตัวแทนของคณะพูดคุยฝ่ายทางการไทยมีเจ้าหน้าที่จากกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรม สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) รวมถึง กอ.รมน. ภาค 4 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการก่อความไม่สงบในชายแดนใต้ ส่วน พล.อ.วัลลภ นั้นได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าคณะพูดคุยเมื่อเดือนกันยายน 2562 เป็นต้นมา

⁹ อานัส อับดุลเราะห์มาน เป็นอดีตครูในโรงเรียนธรรมวิทยามูลนิธิในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ใหญ่ที่สุดในพื้นที่

¹⁰ “Press statement”, BRN, 21 January 2020.

¹¹ “Press release: Latest updates on Peace Dialogue Process”, Thai Secretariat for Peace Dialogue, 21 January 2020.

¹² สัมภาษณ์โดยโรซาลินดา, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงระดับสูง, กรุงเทพฯ, มีนาคม 2563.

¹³ การประชุมในระดับคณะทำงานทางเทคนิคนี้จัดขึ้นแบบออนไลน์เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ และ 29 เมษายน 2564

แนวคิดการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมทุกฝ่าย (inclusivity)¹⁴ ในคำประกาศบ็อร์เนอที่เผยแพร่ในเวลาต่อมา อธิบายว่าผู้แทนของทั้งฝ่ายทางการไทยและบ็อร์เนอได้ส่งมอบประเด็นสารัตถะทั้งสามประเด็นนี้ให้แก่ผู้อำนวยการความสะดวกลาเวเชียในเดือนพฤษภาคม¹⁵ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายนที่ประเทศตุรกี ผู้แทนของบ็อร์เนอได้ตกลงที่จะพูดคุยประเด็นทางออกทางการเมือง ดำเนินการปรึกษาหารือกับสาธารณชน และการลดระดับการใช้ความรุนแรง¹⁶ เป็นอีกครั้งที่การแลกเปลี่ยนดังกล่าวเกิดขึ้นโดยไม่มีส่วนร่วมหรือความเห็นชอบของมาเลเซีย¹⁷

หลังจากนั้น การพูดคุยก็กลับมาเริ่มต้นอีกครั้งในการรับรู้ของสาธารณะ การประชุมคณะทำงานร่วมครั้งที่สามเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 11-12 มกราคม 2565 ซึ่งเป็นการประชุมอย่างเป็นทางการแบบพบหน้าครั้งแรกในรอบเกือบสองปี ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศสองคนเข้ามาร่วมสังเกตการณ์การประชุมตามคำเชิญของบ็อร์เนอโดยมีความเห็นชอบจากฝ่ายตัวแทนไทย¹⁸ ผู้เข้าร่วมการประชุมได้แลกเปลี่ยนความเห็นเกี่ยวกับหลักการทั่วไปที่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นครั้งแรกผ่านช่องทางลับ รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานร่วมสำหรับประเด็นสารัตถะสามประเด็น ได้แก่ ทางออกทางการเมือง การปรึกษาหารือกับสาธารณชน และการลดการใช้ความรุนแรง¹⁹ หนึ่งในเป้าหมายของคณะทำงานก็คือ “ส่งเสริมให้มีความยืดหยุ่นและการติดต่อโดยตรงระหว่างทั้งสองฝ่ายมากขึ้น”²⁰ นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังตกลงที่จะวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ “ข้อกำหนด (Terms of Reference) และขั้นตอนการดำเนินงานที่จะนำมาปฏิบัติในพื้นที่” สำหรับข้อตกลงใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสารัตถะที่กำลังอยู่ในระหว่างการอภิปราย²¹

ความคืบหน้าที่โดดเด่นในช่วงเดือนมกราคม 2565 ต้องได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกโต๊ะเจรจาในลักษณะชักใบให้เรือเสีย กล่าวคือ เมื่อวันที่ 12 มกราคม ซึ่งเป็นวันที่สองของการพบปะพูดคุยที่กัวลาลัมเปอร์ เจ้าหน้าที่ของมาเลเซียได้ส่งตัวนักต่อสู้สามคนที่เป็นผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคงให้แก่เจ้าหน้าที่ทางการไทย พวกเขาถูกควบคุมตัวก่อนหน้านั้นที่รัฐเคดาห์ ซึ่งอยู่ติดพรมแดนประเทศไทยเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2564²² เจ้าหน้าที่ของไทยและมาเลเซียยืนยันว่า จังหวะเวลาในการส่งตัวนั้นเป็นเรื่องบังเอิญที่ไปตรงกับช่วงเวลาที่มีการพบปะพูดคุยกันพอดี พร้อมย้ำว่า เจ้าหน้าที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของมาเลเซียนั้นดำเนินการส่งตัวกลับประเทศโดยไม่ได้มีการประสานงานกับสันติบาลซึ่งดูแลงานพูดคุยแต่อย่าง

¹⁴ “Announcement of the Information Bureau of the BRN Negotiation Secretariat,” video, 15 February 2021.

¹⁵ Press release, BRN Peace Negotiations Secretariat, 13 January 2022. ในคำแถลงฉบับนี้ระบุว่าไวย่างคลาดเคลื่อนว่าการสื่อสารกับผู้อำนวยความสะดวกเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2565 (ค.ศ. 2022) เห็นได้ชัดว่าเป็นความผิดพลาดในการพิมพ์

¹⁶ โครซิสกรุปพบว่ามีการเปิดเผยในพื้นที่สาธารณะครั้งแรกเกี่ยวกับการพบปะพูดคุยที่ตุรกีของบ็อร์เนอนั้นมาจากการกล่าวถึงในรายการ Bicara Patani, a Facebook Livestream, 4 January 2022. สัมภาษณ์โดยโครซิสกรุป, หาดใหญ่, บัตตานี, ยะลา, กุมภภาพันธุ์ 2565.

¹⁷ มีรายงานว่าตำรวจสันติบาลของมาเลเซียได้ทำการสอบสวนตัวแทนของบ็อร์เนอเป็นรายบุคคลหลังจากพวกเขากลับถึงมาเลเซีย (สัมภาษณ์โดยโครซิสกรุป, นักเคลื่อนไหวใหม่ลาฮู-มุสลิม, ยะลา, กุมภภาพันธุ์ 2565; นักวิชาการมลายู-มุสลิม, สงขลา, กุมภภาพันธุ์ 2565.)

¹⁸ สัมภาษณ์โดยโครซิสกรุป, เจ้าหน้าที่พลเรือนฝ่ายความมั่นคง, บัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565. ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศสองคนนั้นคืออดีตนักการทูตระดับสูง Jonathan Powell จากสหราชอาณาจักรและ Siri Skåre จากนอร์เวย์ ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมีทั้งหมดห้าคน แต่สำหรับการประชุมในแต่ละครั้ง จะมีเพียงสองคนเท่านั้นที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ (Press release, BRN, 13 January 2022.)

¹⁹ มีรายงานว่าผู้แทนทางการไทยรู้สึกไม่สบายใจกับส่วนที่เกี่ยวข้องกับทางออกทางการเมืองในกรอบการทำงาน แต่บ็อร์เนอยินยอมในประเด็นนี้ พล.อ. วัลลภเสนอให้เรียกคณะทำงานร่วมสำหรับทางออกทางการเมืองว่าเป็นกลุ่มศึกษา (a study group) ไปก่อน ทั้งนี้ก็เพื่อให้มีชื่อเรียกขานอันเป็นที่ยอมรับกันได้ง่ายกว่าสำหรับฝ่ายไทย (สัมภาษณ์โดยโครซิสกรุป, นักวิชาการ, 13 มกราคม 2565)

²⁰ สัมภาษณ์โดยโครซิสกรุป, เจ้าหน้าที่ความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, 1 มีนาคม 2565.

²¹ BRN press release, 13 January 2022.

²² “มาเลเซียส่งมอบ 3 นักรบฮูเว โยงคิลิมันคงชายแดนใต้ให้ทางการไทย”, แนวหน้า, 13 มกราคม 2565.

โต²³ แต่คำอธิบายเช่นนี้เป็นที่ยอมรับน้อยมากสำหรับผู้ที่ไม่เห็นอกเห็นใจบีอาร์เอ็นที่มองว่าการส่งตัวนั้นเป็นการลงโทษของกัวลาแลมเปอร์ เนื่องจากตนถูกกันออกในการเจรจาช่องทางลับซึ่งเกิดขึ้นที่ตุรกี อีกทั้งยังเป็นคำเตือนว่าคนของบีอาร์เอ็นจะต้องไม่ออกนอกกลุ่มนอกทางในการพูดคุยกับประเทศไทย มิฉะนั้นพวกเขาจะไม่สามารถทำนักอภัยในประเศมาเลเซียต่อไปได้²⁴

การประชุมคณะทำงานร่วมครั้งที่สี่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ 31 มีนาคมกับวันที่ 1 เมษายนที่กัวลาแลมเปอร์ โดยที่ทั้งสองฝ่ายให้การรับรองอย่างเป็นทางการต่อหลักการทั่วไปของกระบวนการพูดคุยสันติภาพ (General Principles of the Peace Dialogue Process) ที่เคยมีการหารือกันมาก่อนในการพูดคุยในเดือนมกราคมที่ผ่านมา²⁵ หนึ่งในสมาชิกปีกการทหารของบีอาร์เอ็น เติง อะเวจิ ได้เข้าร่วมโต๊ะเจรจาดังกล่าวเป็นครั้งแรก บ่งชี้อย่างชัดเจนว่าเพื่อแสดงถึงเอกภาพของบีอาร์เอ็น แม้ว่ายังไม่มีแถลงการณ์ร่วมกันหลังการประชุม แต่ละฝ่ายต่างก็เผยแพร่คำแถลงที่บ่งบอกถึงความคืบหน้า²⁶ ผลสำเร็จที่สำคัญในการพูดคุยครั้งนี้คือการประกาศความร่วมมือรวมฆวนสันติ (Ramadan Peace Initiative) ซึ่งทั้งสองฝ่ายตกลงกันว่าจะลดการใช้ความรุนแรงตั้งแต่วันที่ 4 เมษายนถึงวันที่ 14 พฤษภาคม

แม้ว่าเอกสารหลักการทั่วไปจะยังไม่ได้รับการเปิดเผยต่อสาธารณะ แต่เนื้อหาของส่วนที่สะท้อนอยู่ในคำแถลงจากทั้งสองฝ่าย แถลงการณ์ของคณะฝ่ายไทยระบุว่า หลักการทั่วไปนั้นมีเนื้อหาถึงความมุ่งมั่นที่ว่า “ทั้งสองฝ่ายจัก...มุ่งแสวงหาทางออกทางการเมืองที่สอดคล้องกับเจตจำนงของประชาคมปาตานีภายใต้ความเป็นรัฐเดี่ยวของประเทศไทยตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ”²⁷ สิ่งที่ต้องสังเกตก็คือการใช้คำว่า “ประชาคมปาตานี” ในฐานะที่บ่งชี้ให้เห็นถึงการยอมรับของกรุงเทพฯ ต่ออัตลักษณ์ทางการเมืองและสังคมที่แตกต่างไปจากอัตลักษณ์ของชาติไทยซึ่งเป็นใจกลางของการสร้างชาติในยุคสมัยใหม่ การยอมรับต่อการดำรงอยู่ของประชาคมปาตานีนั้นเป็นการประนีประนอมไม่น้อยเลยที่เดียวจากรัฐที่ยึดถือ “ชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์” เป็นแก่นแกนของความเป็นชาติ การแสวงหาเจตจำนงของประชาชนและสะท้อนสิ่งนี้ในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองนั้นจะเป็นบททดสอบสำหรับการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งผ่านการเจรจา

ข้อกำหนดที่ว่าทางออกทางการเมืองใด ๆ ก็ตามต้องดำรงอยู่ภายใต้ความเป็นรัฐเดี่ยวและรัฐธรรมนูญไทยนั้นชี้ให้เห็นว่า บีอาร์เอ็นสละเป้าหมายเพื่อบรรลุเอกราช อย่างน้อย ๆ ก็สำหรับอนาคตในระยะใกล้นี้ ซึ่งถือว่าการประนีประนอมที่สำคัญเลยที่เดียว ทั้งนี้ เนื่องจากว่าองค์กรดังกล่าวได้ประกาศถึงความมุ่งมั่นในการกำหนดชะตากรรมตนเองเสมอมา แต่น่าสังเกตว่า คำแถลงบีอาร์เอ็นหลังการพูดคุยเองก็ไม่ได้ระบุถึงการตัดสินใจในเรื่องนี้แต่อย่างใด²⁸

การประนีประนอมที่เห็นได้อย่างชัดเจนของแต่ละฝ่ายซึ่งสะท้อนอยู่ในเอกสารหลักการทั่วไปนั้นอาจจะเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้สนับสนุนบางส่วนของทั้งสองฝ่าย ผู้ซึ่งมองว่าการพูดคุยนั้นเป็นความพยายามที่ไร้ประโยชน์ แม้ว่าอาจจะไม่ถูกมองว่าเป็นเรื่องที่จะอันตรายก็ตาม (กรุณาดูเนื้อหาในส่วนที่ IV ข้างล่าง) ในวันที่ 31 มีนาคม ซึ่งเป็นวันแรกของการพูดคุยรอบล่าสุด มือปืนไม่ทราบจำนวนได้ลงมือยิงนายอามัดสุกรี ลาเต๊ะ จนได้รับบาดเจ็บ เขาเป็นครูสอนศาสนา (อุสตาซ) และยังเป็นน้องชายของหนึ่งในคณะพูดคุยฝ่ายบีอาร์เอ็นด้วย เหตุการณ์นี้เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา²⁹ ไม่มีฝ่ายใดออกมาแสดงความรับผิดชอบในการโจมตีครั้งนี้เช่นเคย แต่คนร้ายก็อาจเป็นไปได้ทั้งกลุ่มติดอาวุธที่มีรัฐหนุนหลังหรือคนกรบฝ่ายต่อต้านที่ไม่พอใจกับการพูดคุย ทั้งหมดนี้ล้วนชี้ให้เห็นว่าการพูดคุยยังได้รับการต่อต้านอย่างแข็งขันจากในทั้งสองฝ่าย

²³ สัมภาษณ์โดยไครซัสกรู๊ป, เจ้าหน้าที่ระดับสูงของไทย, กรุงเทพฯ, มีนาคม 2565

²⁴ สัมภาษณ์โดยไครซัสกรู๊ป, ไชยงค์ มณีรุ่งสกุล, นักข่าว, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565; นักเคลื่อนไหวหลายมุสลิม, ยะลา, กุมภาพันธ์ 2565; เจ้าหน้าที่ไทย, มีนาคม 2565.

²⁵ ทั้งสองฝ่ายไม่ได้ลงนามในเอกสารหลักการทั่วไปดังกล่าว แต่ผู้ลงนามได้แก่ผู้เชี่ยวชาญจากนานาชาติสองคนที่เข้ามาสังเกตการณ์การพูดคุย กระนั้นก็ตาม ทั้งสองฝ่ายยังได้แลกเปลี่ยนหนังสือรับรองหลักการทั่วไป กรุณาดู “Thailand, southern rebels agree to 40-day Ramadan peace initiative”, Benar News, 1 April 2022.

²⁶ ที่ผ่านมาผู้แทนฝ่ายไทยปฏิเสธที่จะลงนามในเอกสารทุกฉบับพร้อมกับบีอาร์เอ็น เนื่องจากมีความกังวลว่าการลงนามดังกล่าวจะเป็นการให้ความชอบธรรมและสถานะทางกฎหมายให้แก่องค์กรกบฏนี้

²⁷ Statement, The Peace Dialogue Panel, 2 April 2022.

²⁸ Press release, BRN Peace Negotiation Secretariat, 1 April 2022.

²⁹ อามัดสุกรี ลาเต๊ะ เป็นน้องชายของ มูฮัมหมัดมูริส ลาเต๊ะ หรืออีกชื่อหนึ่งคือ อับดุลอาซิส ญาบาล หนึ่งในคณะพูดคุยของฝ่ายบีอาร์เอ็น

III. ปฏิสัมพันธ์ของการพูดคุยกับความรุนแรง

ในช่วงเวลาสองปีที่ผ่านมา การพูดคุยระหว่างบีอาร์เอ็นกับกรุงเทพฯ ส่งผลต่อความขัดแย้งที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้จะไม่ใช่ในรูปแบบที่ตรงไปตรงมาก็ตาม กองกำลังฝ่ายความมั่นคงไทยที่ดูเหมือนจะไม่ให้ความสำคัญมากนักกับการพูดคุย ยังคงกดดันบีอาร์เอ็นด้วยการปราบปรามและการจู่โจม ซึ่งยังผลให้สังหารนักต่อสู้ที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยมากขึ้น ส่วนบีอาร์เอ็นก็ลดระดับปฏิบัติการของตนลง เนื่องจากมีการพูดคุยและการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยหลีกเลี่ยงการโจมตีขนาดใหญ่หรือปฏิบัติการที่ไม่เลือกเป้าหมาย แต่ยังคงดำเนินการโจมตีขนาดเล็กอย่างต่อเนื่องต่อไป ความมั่นคง ซึ่งน่าจะเป็นการแก้แค้นเอาคืนต่อกรณีที่บรรดาสหประชาชาติของพวกเขาที่ถูกสังหาร ในปี 2564 จำนวนเหตุรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา และเป็นการเพิ่มจำนวนผู้บาดเจ็บล้มตายรายปีเป็นครั้งแรก (ร้อยละ 9) นับตั้งแต่ 2555 เป็นต้นมา³⁰

แบบแผนที่เกิดขึ้นในช่วงสองปีหลังมานี้เริ่มปรากฏให้เห็นหลังการประชุมพบปะกันที่กัวลาลัมเปอร์ในเดือนมกราคม 2563 เมื่อฝ่ายความมั่นคงไทยเริ่มปฏิบัติการกับบีอาร์เอ็นอย่างต่อเนื่อง โดยสังหารนักรบห้าคนที่ราชิวาสในเดือนกุมภาพันธ์ และอีกสี่คนที่ยะลาในเดือนมีนาคม ในวันที่ 17 มีนาคม ก็เกิดเหตุที่ถูกตีความอย่างกว้างขวางว่าเป็นการปฏิบัติการเอาคืน เมื่อฝ่ายนักรบจุดชนวนระเบิดคาร์บอนบนหน้าสำนักงานศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยะลา ทำให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสิ้น 25 คน³¹ ต่อมาในวันที่ 3 เมษายน บีอาร์เอ็นออกแถลงการณ์อย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรที่ประกาศ “การยุติปฏิบัติการ” ฝ่ายเดียว “ตราบไคที่บีอาร์เอ็นไม่ได้ถูกโจมตีจากเจ้าหน้าที่รัฐบาลไทย” เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การรับมือการแพร่ระบาดของโควิด-19³² นี่เป็นคำประกาศที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่ฝ่ายรัฐบาลไทยไม่ได้ตอบสนองอะไร ๆ ทำเพียงแค่งกล่าวว่าเจ้าหน้าที่จะยังคงบังคับใช้กฎหมายต่อไป³³

ชุดของเหตุการณ์ที่ตามมาหลังจากคำประกาศหยุดยิงฝ่ายเดียวของบีอาร์เอ็นเผยให้เห็นแบบแผนที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน เมื่อวันที่ 30 เมษายน หน่วยเฉพาะกิจทหารพรานจู่โจมบ้านหลังหนึ่งที่บ้านอาเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ที่ฝ่ายรัฐระบุว่าเป็นที่ซึ่งบรรดานักรบกำลังวางแผนการโจมตี กองกำลังฝ่ายความมั่นคงสังหารนักรบสามคน และตามรายงานข่าวไม่มีความพยายามให้นักรบมอบตัวในตอนแรก³⁴ เหตุการณ์ในครั้งนี้ไม่เหมือนสิ่งที่เคยเป็นมา กล่าวคือ บีอาร์เอ็นตอบโต้ด้วยคลิปวิดีโอในวันเดียวกันและในคำแถลงข่าวเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม ยอมรับว่าการจู่โจมดังกล่าว “เป็นเหตุให้นักรบของบีอาร์เอ็นสามคนเสียชีวิตเป็นชะฮีด” และวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของทางการไทยที่ไม่ “ตระหนักถึงความเดือนร้อน” ของประชาชนท่ามกลางการแพร่ระบาดของโควิด-19³⁵ ในวันที่ 3 พฤษภาคม กองกำลังของนักรบสังหารทหารพรานสองคนที่ด่านตรวจแห่งหนึ่งที่อำเภอสาบบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งดูเหมือนจะเป็นการตอบโต้สำหรับเหตุการณ์ที่หนองจิก เห็นได้ชัดว่าถึงแม้บีอาร์เอ็นจะยังไม่ได้ยกเลิกคำประกาศที่จะ “ยุติกิจกรรม” แต่นักรบในระดับพื้นที่ตอบโต้ปฏิบัติการของฝ่ายความมั่นคงที่พวกเขามองว่าเป็นการยั่วยุ

ปฏิบัติการ “ปิดล้อมตรวจค้น” ของฝ่ายความมั่นคงที่เป็นเหตุให้ผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นนักรบเสียชีวิตหลายรายนั้นเพิ่มความเข้มข้นขึ้นในช่วงปีสองปีที่ผ่านมา ในการจู่โจมลักษณะเช่นนี้ กองกำลังของฝ่ายความมั่นคงจะล้อมรอบพื้นที่หรืออาคารซึ่งเป็นที่ซ่อนตัวของผู้ต้องสงสัยดังกล่าวและเรียกให้พวกเขามอบตัว บางครั้งก็กะเกณฑ์พ่อแม่หรือผู้นำศาสนาในพื้นที่มาโน้มน้าวใจพวกเขา แต่แทนที่จะมอบตัว นักรบเหล่านี้

³⁰ ในปี 2564 การก่อเหตุโดยใช้ระเบิดแสวงเครื่องเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.4 ในขณะที่การยิงเพิ่มขึ้นร้อยละ 174 กล่าวคือจากจำนวน 34 ครั้ง เหตุการณ์เพิ่มขึ้นถึง 94 ครั้ง แต่สัดส่วนของการโจมตีโดยนักรบต่อเป้าหมายพลเรือนก็ลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 65 เป็นร้อยละ 57 (ชายแดนใต้ปาตานี 2547-2564: ก้าวเข้าปีที่สิบเก้า สันติภาพจะเดินหน้าไปถึงไหนในปี 2565?, Deep South Watch, 10 มกราคม 2565, ผู้รายงานของคริสทีนกรู๊ป, เจ้าหน้าที่ Deep South Watch, 11 เมษายน 2565.)

³¹ เหตุการณ์นี้มีการวางระเบิดซ้อน โดยใช้ระเบิดแสวงเครื่องขนาดเล็กก่อน ตามด้วยคาร์บอนบนประมาณลิบนาทหลังจากนั้น

³² “Declaration of BRN’s Response to COVID-19”, Patani Malay National Revolutionary Front, 3 April 2020. บีอาร์เอ็นประกาศในภายหลังโดยระบุว่า “การยุติปฏิบัติการ” นั้น “สอดคล้องกับคำเรียกร้องของเลขาธิการสหประชาชาติ อันโตนิโอ กูเตร์เรส” เพื่อให้มีการหยุดยิงทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักมนุษยธรรมเพื่อรับมือกับสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด 19. (กรูณาคู “Pengumuman Jabatan Penerangan Sekretariat Rundingan BRN,” video, 15 Februari 2021.)

³³ Pimuk Rakkanam and Mariyam Ahmad, “BRN rebels declare ceasefire in Thai deep south over COVID-19”, Benar News, 4 April 2020.

³⁴ Anthony Davis, “Covid-19 moment of truth for peace in Thailand”, Asia Times, 27 May 2020.

³⁵ “BRN condemns the actions of the Thai military during the COVID-19 Crisis”, press release, Patani Malay National Revolutionary Front, 1 May 2020.

มักจะเลือกที่จะสู้ตาย ข้อมูลจากนักเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมคนหนึ่งระบุว่า มีนักรบรวมทั้ง 57 คน ถูกสังหารในลักษณะนี้ตั้งแต่มกราคม 2562 เป็นต้นมา ในจำนวนนี้มีเจ็ดคนที่ถูกสังหารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ 2565³⁶ มีคำอธิบายหลากหลายสำหรับปรากฏการณ์ใหม่เช่นนี้ บางคนพูดถึงการที่ชายแดนมาเลเซียที่ถูกปิดด้วยเหตุผลของโรคระบาดทำให้บรรดานักรบสูญเสียการเข้าถึงพื้นที่ที่ปลอดภัยสำหรับพวกเขา นอกจากนี้ แทนที่จะเก็บอาวุธหลังปฏิบัติการในที่ซ่อน นักรบก็มักจะถืออาวุธขนาดเล็กเพื่อป้องกันตัวด้วย บางคนเชื่อว่า นักรบเลือกที่จะตายมากกว่ามอบตัวให้แก่กระบวนการยุติธรรมที่พวกเขาไม่ไว้ใจ

เจ้าหน้าที่ทางการยืนยันว่า พวกเขาเพียงแต่ทำตามหลักปฏิบัติ “จากมาตรการเบาไปหนัก (from soft to hard measures)” ในการบังคับใช้กฎหมายและลั่นกระสุนเมื่อไม่มีทางเลือกอื่น ๆ เท่านั้น³⁷ แต่เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่า “ใครยิงก่อน” ในกรณีเผชิญหน้ากันเหล่านี้และคนมลายู-มุสลิมหลายคนมองว่า การตายของบรรดานักรบเหล่านี้เป็นผลมาจากการใช้ความรุนแรงเกินกว่าจำเป็น หรือปฏิบัติการที่รู้จักกันในภาษาไทยว่าเป็นวิสามัญฆาตกรรม³⁸ หลายคนยังมองว่าการต่อต้านของนักรบเป็นเพียงการป้องกันตัวเองเท่านั้น³⁹ ผู้สังเกตการณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “มันไม่ได้ดูเหมือนการบังคับใช้กฎหมายเลย แต่ดูเหมือนการไล่ล่ามากกว่า”⁴⁰

มลายู-มุสลิมหลายคนมองผู้ที่เสียชีวิตจากการปะทะกันเหล่านี้เป็นมรณสักขี (ชะฮีด) ที่ถูกสังหารในการญihad เพื่อปกป้องครอบครัวญาติพี่น้องและผู้ร่วมศรัทธาทั้งหลาย⁴¹ งานศพของนักรบเหล่านี้เป็นเหตุการณ์ทางการเมือง เมื่อมีผู้เข้าร่วมหลายร้อยคน ในบางกรณี เขาจะแสดงท่าเคารพแบบทหารให้แก่ผู้เสียชีวิต และบรรดาผู้เข้าร่วมตะโกนคำว่า “เมอร์เดกา” (merdeka) หรือ “เอกราช” พร้อมกับ “ตักบิร” ตามธรรมเนียม ซึ่งเป็นวลีภาษาอาหรับ “อัลลาฮู อักบัค!” (Allahu akbar!) ที่หมายถึง “อัลลอฮ์ทรงเกรียงไกร”⁴² เหตุการณ์เหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดสดและเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย เปิดให้ผู้คนในพื้นที่สามารถติดตามได้⁴³ เหตุการณ์ที่ผู้ชนหลายคนมาเข้าร่วมในงานศพของนักรบนั้นเคยมีมาก่อนแล้ว แต่สิ่งใหม่สำหรับชาวบ้านก็คือการแสดงออกถึงความใฝ่ฝันในการบรรลุถึงเอกราชอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ นักเคลื่อนไหวคนหนึ่งกล่าวว่า ปฏิกริยาของประชาชนเช่นนี้ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการที่กองทัพไทยปฏิเสธที่จะตอบสนองต่อการหยุดยิงของบิอาร์เอ็นเพื่อรับมือสถานการณ์โควิด-19⁴⁴ ดังนั้น การแสดงออกถึงการยอมรับต่อการตายของนักรบในฐานะที่เป็นชะฮีดนั้นสะท้อนการต่อต้านต่อรัฐไทยมากกว่าการสนับสนุนของประชาชนต่อบิอาร์เอ็น⁴⁵ อย่างไรก็ตาม ขบวนการผู้ก่อความไม่สงบได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์เหล่านี้ ทั้งในแง่ของการกระตุ้นอารมณ์ทางชาตินิยมและศาสนา และเชื้อต่อการชักชวนสมาชิกใหม่ด้วย⁴⁶

³⁶ เอกสารที่โครซิงกรุปได้รับจากนักข่าวมุสลิม, 17 กุมภาพันธ์ 2565.

³⁷ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, พล.ท.ธิดา แดหวา รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า, ยะลา, 4 มีนาคม 2565.

³⁸ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, นักข่าวมลายู-มุสลิม, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

³⁹ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, อาเต็ฟ ไซะโก, ประธาน, The Patani, ปัตตานี, 24 กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁰ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, นักวิชาการชาวพุทธ, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁴¹ รากศัพท์ของคำว่า “ญihad” ในภาษาอาหรับหมายถึงความพยายามดิ้นรนเพื่อรับใช้อัลลอฮ์ ผู้ก่อความไม่สงบในประเทศไทยดำเนินการญihadที่มีลักษณะเรียกคินแดน (irredentist) หรือ “ตามทิศทางชาตินิยม” ซึ่งเป็นการต่อสู้กับคนที่ไม่นับถือศาสนาอิสลามเพื่อดินแดนหนึ่ง ๆ การต่อสู้ของพวกเขาไม่ควรถูกเข้าใจผิดว่าเป็นส่วนหนึ่งของลัทธิญihadข้ามชาติ (transnational jihadism) ที่เป็นหลักการของกลุ่มซาลาฟี-ญihad (Salafi-jihadist groups). กรุณาดู Crisis Group Asia Report N°291, *Jihadism in Southern Thailand: A Phantom Menace*, 8 November 2017, pp. 1-2..

⁴² สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, นักข่าวมลายู-มุสลิม, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁴³ มีรายงานระบุว่าหนึ่งในงานศพเช่นนี้ที่เกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ มีจำนวนผู้เข้าร่วมกว่า 2,000 คน ในขณะที่มีผู้ชมการถ่ายทอดสดกว่า 16,000 คน. สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, ดร.มุดตาร์ อับดุลการิม, ผู้อำนวยการ, INSANI, ปัตตานี, 15 กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁴ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, จูยา, ประธาน, สถาบันเพื่อการพัฒนาและการศึกษาปัตตานี, ปัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁵ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, ดร.มุดตาร์ อับดุลการิม, ผู้อำนวยการ, INSANI, ปัตตานี, 15 กุมภาพันธ์ 2565; อูสตาซ (ครูสอนศาสนาอิสลาม), ปัตตานี, 16 ก.พ. 2565; จูยา, ประธาน, สถาบันเพื่อการพัฒนาและการศึกษาปัตตานี, ปัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565; อับดุลกอฮาร์ หะยีอาวัง, ประธานศูนย์ทนายความมุสลิม, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565; สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยโครซิงกรุป, เจ๊ะมูดอ, สมาชิกคณะพูดคุยบิอาร์เอ็น, กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁶ สัมภาษณ์โดยโครซิงกรุป, อัญชานา นิมมิหะนะ, กลุ่มด้วยใจ, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565; อับดุลกอฮาร์ หะยีอาวัง, ประธานศูนย์ทนายความมุสลิม, ปัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565; สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยโครซิงกรุป, เจ๊ะมูดอ, สมาชิกคณะพูดคุยบิอาร์เอ็น, กุมภาพันธ์ 2565

IV. การผิดผ่อนของการพูดคุย

จุดอ่อนสำคัญของกระบวนการพูดคุยคือความไม่สอดคล้องประสานกันภายในของแต่ละฝ่ายระหว่างปีการเมืองกับปีการทหาร ความไม่ลงรอยที่วุ่นวายให้เห็นถึงความอึดถือเหลือของทั้งสองฝ่ายในการแสวงหาสันติภาพด้วยทางออกทางการเมืองและ ก่อนให้เกิดคำถามเกี่ยวกับการที่กองกำลังในทั้งสองฝ่ายยอมรับการนำของฝ่ายการเมืองมากขึ้นเพียงใด

การที่ฝ่ายไทยขาดเอกภาพกลายเป็นอุปสรรคสำหรับความคืบหน้าในการพูดคุยนั้น ชวนให้ตั้งข้อสงสัยว่า รัฐบาลพร้อมที่จะทุ่มเทเพื่อบรรลุถึงข้อยุติผ่านการเจรจาอย่างน้อยแค่ไหน ความจริงใจของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติในการดำเนินการพูดคุยนั้นแทบจะไม่เป็นที่ต้องสงสัย แต่หลายคนยังมองว่าการพูดคุยนั้นเป็นเพียงฉากหน้าทำให้ต่างประเทศมองเห็น แต่หลังจากนั้นรัฐบาลไทยกลับยังคงจะใช้ยุทธวิธีในการปราบปรามต่อไป⁴⁷ เจ้าหน้าที่พลเรือนไทยเองก็ไม่สบายใจกับปฏิบัติการทางการทหารที่ไม่เอื้อต่อกระบวนการสันติภาพและทำลายความพยายามในการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน⁴⁸ ผู้สังเกตการณ์คนหนึ่งกล่าวว่า “สำหรับฝ่ายไทยแล้ว มันเป็นเรื่อง ‘คุยไปยิงไป’ นั่นแหละ”⁴⁹

ข้อบ่งชี้ถึงความไม่สอดคล้องประสานกันภายในของฝ่ายไทยอีกประการหนึ่งคือความเชื่อมั่นของเจ้าหน้าที่ระดับสูงบางคนที่ว่า ยุทธศาสตร์ของบิอาร์เอ็นนั้นวางอยู่ที่การใช้บรรดาองค์กรนอกภาครัฐเพื่อยกกระดับของการต่อสู้ให้เป็น “การขัดกันด้วยอาวุธที่ไม่ใช่ระหว่างประเทศ” (non-international armed conflict) ตามที่นิยามโดยกฎหมายระหว่างประเทศ⁵⁰ เจ้าหน้าที่เหล่านี้เชื่อว่าข้อกำหนดเช่นนี้อาจจะทำให้ข้ออ้างแก่การแทรกแซงของต่างชาติในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งบางทีน่าจะหมายถึงภายใต้การดูแลของสหประชาชาติ โดยจะนำไปสู่การลงประชามติและการแบ่งแยกดินแดนในท้ายที่สุด⁵¹ การที่บิอาร์เอ็นเรียกร้องการมีส่วนร่วมของต่างประเทศและยึดถือมาตรฐานระหว่างประเทศในการพูดคุยนั้นทำให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยบางคนมีข้อสงสัยมากขึ้นว่า กลุ่มดังกล่าวกำลังพยายามนำความขัดแย้งนี้ไปสู่เวทีนานาชาตินั้นเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การปฏิวัติ⁵² สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติพร้อมกับนักวิชาการจากคณะรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ และสรุปว่าข้อกังวลเช่นนี้ไม่มีพื้นฐานใด ๆ และส่งผลสะท้อนย้อนกลับในทางลบ แต่ก็ส่งผลน้อยมากต่อความคิดของเจ้าหน้าที่เหล่านี้⁵³

เจ้าหน้าที่บางคนมีความเห็นว่า “การพูดคุย” กับผู้ก่อความไม่สงบในประเทศไทยจะดำเนินได้ดีกว่าการพูดคุยกับบรรดาผู้นำที่พำนักอยู่ต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความกลัวต่อความพยายามที่จะนำประเด็นนี้ไปสู่เวทีนานาชาติ แต่เจ้าหน้าที่เหล่านี้มองว่าแก่นแท้ของ “การพูดคุย” คือความพยายามในการโน้มน้าวชักชวนบรรดานักรบให้มามอบตัวภายใต้โครงการพาคนกลับบ้าน ซึ่งเป็นโครงการที่ให้การอภิบาลพร้อมกับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่เริ่มต้นตั้งแต่ 2555⁵⁴ พวกเขาบอกว่า ชาวมลายู-มุสลิมควรจะแสวงหาการแก้ไขสำหรับความคับข้องใจในทางการเมืองผ่านโครงสร้างการเมืองการปกครองที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะผ่านระบบ

⁴⁷ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, ดร.มูศตาร์ ฮับดุลการิม, ผู้อำนวยการ, INSANI, บัตตานี, 15 กุมภาพันธ์ 2565; อูสตาซ, บัตตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565; สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, ไชยรงค์ มณีรุ่งสกุล, นักข่าว, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁸ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง, บัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565.

⁴⁹ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักวิจัย, บัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁵⁰ “ข้อ 3 ร่วม บังคับใช้กับการขัดกันทางอาวุธที่ไม่มีลักษณะระหว่างประเทศ ซึ่งเกิดขึ้นในอาณาเขตของหนึ่งในอัครภคิผู้ทำสัญญา รวมถึงการขัดกันทางอาวุธที่มีกองกำลังจัดตั้งอาวุธที่มีไชของรัฐเข้าร่วมด้วย การขัดกันทางอาวุธที่มีไชระหว่างประเทศ อาจเกิดขึ้นระหว่างกองทัพของรัฐกับกองกำลังจัดตั้งอาวุธที่มีไชของรัฐ หรือระหว่างกองกำลังจัดตั้งอาวุธด้วยตนเอง” ถึงแม้ข้อ 3 ร่วมนี้จะไม่ได้ให้คำนิยามต่อ ‘armed conflict’ (การขัดกันทางอาวุธ) โดยตรง แต่ก็บ่งชี้ลักษณะด้วยการระบุถึงสถานการณ์ที่ระดับขั้นของความเข้มข้นและระยะเวลา ตลอดจนระดับขั้นค่าของการจัดตั้งองค์กรของฝ่ายที่ขัดแย้ง ซึ่งรวมไปถึงการมีสายบังคับบัญชาอีกด้วย (กรรมาตุ ใน “Increasing Respect for International Humanitarian Law in Non-International Armed Conflicts”, International Committee of the Red Cross, February 2008, p. 7.)

⁵¹ เจ้าหน้าที่ที่มีข้อกังวลเช่นนี้ชี้ให้เห็นถึงกรณีของติมอร์-เลสเต ที่ได้รับเอกราชจากอินโดนีเซียผ่านการประชามติที่จัดขึ้นโดยสหประชาชาติในปี 2542

⁵² กรรมาตุ Crisis Group Report, *Giving Substance to Form*, op. cit., p. 7. สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, เจ้าหน้าที่ของทัพ, กรุงเทพฯ, บัตตานี, ยะลา, 2562, 2563, 2565. หนึ่งในผู้ที่ยึดมั่นในความเห็นทำนองนี้มองว่า มหาอำนาจจักรวรรดินิยมเก่ากำลังแทรกแซงประเทศไทยเพื่อจำกัดบทบาทของจีน. ไชยรงค์ มณีพิลึก, “ยุทธการ 3 ขั้ว” ของบิอาร์เอ็นนำพา ‘ฝรั่งหัวแดง’ ปรึบที่ชายแดนใต้”, *ผู้จัดการออนไลน์*, 25 ก.พ. 2563

⁵³ รายงานที่ยังไม่ได้รับการเผยแพร่และไม่มีระบุวันที่ในไฟล์ของไครซิสกรุป

⁵⁴ Crisis Group Briefing, *No Traction*, op. cit., p. 16

การเลือกตั้งท้องถิ่นและหน่วยทางการเมืองต่าง ๆ ที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ความเห็นเช่นนี้ไม่น่าสนใจเอาเสียเลยสำหรับปีอาร์เอ็นและผู้สนับสนุนขององค์กรดังกล่าว⁵⁵

ความเห็นส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงเหล่านี้อาจไม่สำคัญ หากกองทัพไทยมีภาวะรับมือติดต่อกับผู้นำพลเรือนที่ผ่านการเลือกตั้งโดยประชาชน แต่กองทัพไทยได้ก่อการรัฐประหารสองครั้งตั้งแต่ 2549 หลังจากรัฐประหารครั้งที่สองใน 2557 ผู้นำคณะรัฐประหารปกครองประเทศเป็นเวลาห้าปี และหลังจากการเลือกตั้งในปี 2562 พวกเขายังคงสืบทอดอำนาจอย่างต่อเนื่องภายใต้รัฐธรรมนูญที่บัญญัติขึ้นเอง⁵⁶ ประชาชนบางส่วนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มองว่า ข้อยุติของความขัดแย้งที่ผ่านการเจรจาจะเป็นไปได้ หากมีการปฏิรูปการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยในระดับชาติและความเต็มใจที่จะถ่ายโอนสิทธิอำนาจทางการเมืองอย่างแท้จริงจากกรุงเทพฯ มายังบรรดากฎมณฑลหรือจังหวัดเหล่านี้⁵⁷ หนึ่งในสมาชิกคณะพูดคุยฝ่ายปีอาร์เอ็นคิดว่า ข้อตกลงสันติภาพที่ครอบคลุมรอบด้านนั้นคงต้องรอต่อไปจนกว่ากองทัพไทยจะอยู่ภายใต้การนำของรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งเสียก่อน⁵⁸

ในทำนองเดียวกัน ความแตกแยกระหว่างปีการทหารของปีอาร์เอ็นก็ยังคงเป็นที่ยอมรับปัญหาสำหรับการพูดคุยด้วย ปีการทหารของปีอาร์เอ็นเห็นพ้องกับปีการเมืองที่ดำเนินการพูดคุยกับรัฐบาลไทย แต่จนกระทั่งถึงการประชุมรอบล่าสุดก็ยังไม่พร้อมที่จะส่งตัวแทนเข้าร่วมโดยตรง เพราะปีการทหารยังไม่มั่นใจกับความจริงจังของกรุงเทพฯ และโครงสร้างการพูดคุย⁵⁹ ด้วยเหตุนี้ การเข้าร่วมของตัวแทนปีการทหารในการประชุมรอบล่าสุดนั้นถือว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญ แต่ผู้สังเกตการณ์ที่สันติการณ์มองว่า หากการพูดคุยประสบความสำเร็จความล้มเหลว ปีการทหารจะดำเนินการสู้รบต่อไป ดังที่เขาบอกว่า "อุดมการณ์และกองกำลังนั้นยังคงมีอยู่เหมือนเดิม"⁶⁰

ปีอาร์เอ็นยังมีความแตกแยกและยุทธศาสตร์ทางการเมืองก็ยังไม่ชัดเจนด้วย องค์กรลับนี้วิวัฒนาการมาในระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา กล่าวคือ พวกเขากลายเป็นองค์กรที่พร้อมจะเปิดตัวและสื่อสารกับโลกภายนอกมากขึ้น แต่ยังเป็นองค์กรปฏิวัติใต้ดินที่ใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมือง ถึงแม้ว่าแกนนำบางคนจะยอมรับแนวทางการปกครองตนเองหรือการปกครองรูปแบบพิเศษในฐานะที่เป็นการประนีประนอมที่จำเป็นในขั้นตอนก็ตาม แต่ยังไม่แน่ชัดว่าสมาชิกและผู้สนับสนุนของปีอาร์เอ็นจะตัดสินใจสละเป้าหมายสูงสุดในการเพื่อบรรลุถึงเอกราชเต็มรูปแบบหรือไม่ นอกเหนือไปจากการกล่าวถึงกฎหมายอิสลามและเอกราชอย่างกว้าง ๆ แล้ว บรรดาผู้นำของปีอาร์เอ็นเองก็ยังไม่ได้นำเสนอต่อสาธารณะถึงแผนการในรายละเอียดเกี่ยวกับอนาคตของภูมิภาคแห่งนี้ หลายคนจึงสรุปว่าพวกเขายังไม่มีวิสัยทัศน์ที่แจ่มชัดมากนักเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองที่พวกเขาจะดำเนินการในอนาคต⁶¹

ความซับซ้อนอีกประการก็คือการที่บรรดาผู้นำของขบวนการแบ่งแยกดินแดนของชนมลายู-มุสลิมกลุ่มอื่น ๆ ยังไม่ได้เข้าร่วมการพูดคุย⁶² การที่ยังไม่ปรากฏบนโต๊ะเจรจานั้นไม่ใช่ภัยคุกคามต่อการพูดคุย ณ เวลานั้น เพราะพวกเขาไม่มีอำนาจควบคุมเหนืออินทรีส่วนใหญ่ในพื้นที่ แต่บางส่วนอาจมีความสามารถที่จะทำตัวเป็นผู้ทำลายกระบวนการ หากพวกเขาถูกกันออกจากการพูดคุยต่อไป⁶³

⁵⁵ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักวิเคราะห์มุสลิม, บัตตานี, 17 กุมภาพันธ์ 2565; สุวรา แก้ววีย์, นักวิชาการและเลขานุการ ส.ล. 3, บัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565; พล.ท.ธิดา รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า, ยะลา, 4 มีนาคม 2565.

⁵⁶ กรุณาตุ Crisis Group Asia Reports N°s263, *Thailand: A Coup Ordained?*, 3 December 2014; 274, *Thailand's Lengthening Roadmap to Elections*, 10 December 2015; and 309, *COVID-19 and a Possible Political Reckoning in Thailand*, 4 August 2020.

⁵⁷ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อุตดาซ, บัตตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565; อาหมัดอุมาร์ จะปะเกีย, รองอธิการบดี, มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, บัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565.

⁵⁸ ผู้รายงานไครซิสกรุป, สมาชิกปีอาร์เอ็น, มีนาคม 2565.

⁵⁹ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อับดุลเราะมัน มอลล, นักวิชาการ, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565; สมาชิกปีอาร์เอ็นระดับสูง, กุมภาพันธ์ 2565; เจ้าหน้าที่พลเรือนฝ่ายความมั่นคง, บัตตานี, 25 กุมภาพันธ์ 2565; นักข่าวมลายู-มุสลิม, บัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁶⁰ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อับดุลเราะมัน มอลล, นักวิชาการ, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565.

⁶¹ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อุตดาซ, บัตตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565; อับดุลเราะมัน มอลล, นักวิชาการ, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565.

⁶² สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักเคลื่อนไหวสันติภาพชาวพุทธ, ยะลา, กุมภาพันธ์ 2565. ดร.อาบูฮาเฟซ อัล-ฮาгим, แนวร่วมอิสลามปลดปล่อยปาตานี (BIPP), คำกล่าวในรายการ *Wacana Damai Selatan Thailand*, webinar, 26 January 2022.

⁶³ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยไครซิสกรุป, กัสตูรี มะห์โกตา, ประธานองค์กรปลดปล่อยสหปาตานี (PULO), 25 กุมภาพันธ์ 2565. เหตุระเบิดซ้อนกันสองครั้งเมื่อวันที่ 15 มีนาคม ที่อำเภอสาวยุรี จังหวัดปัตตานี ทำให้พลเรือนหนึ่งคนเสียชีวิตและเจ้าหน้าที่เก็บกู้วัตถุ

V. วงการพบการพูดคุย

กรอบการพูดคุยที่ประกอบด้วยสามส่วนซึ่งมีการตกลงกันในการประชุมที่กัวลาลัมเปอร์เมื่อเดือนมกราคม 2565 นั้นเปิดโอกาสให้กับการอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นสารัตถะให้มีพลวัตอีกครั้ง ความคืบหน้าในการลดความรุนแรงและการปรึกษาหารือสาธารณะนั้นเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการถกเถียงที่มีความหมายเกี่ยวกับทางออกทางการเมืองจากความขัดแย้งนี้เกิดขึ้นได้จริง ในส่วนนี้จะพิจารณาถึงโอกาสสำหรับประเด็นสองประเด็นข้างต้นและนำเสนอแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้กระบวนการพูดคุยโดยภาพรวมมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

A. การปรึกษาหารือกับสาธารณชน

คนส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องกันว่าเป็นเรื่องที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ที่เสียงของประชาชนปาตานีจะต้องถูกรับฟังในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดรูปโครงสร้างทางการเมืองใด ๆ ก็ตามที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง หากไม่มีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว ข้อยุติที่ยั่งยืนและสันติภาพเชิงบวกก็คงจะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่าหากมีข้อตกลงที่ไม่สะท้อนความใฝ่ฝันของพวกเขา ฝ่ายกบฏที่ยึดถ่วงเหนี่ยวก็จะใช้ความไม่พอใจของประชาชนเพื่อสานต่อการต่อสู้ต่อไป เจ้าหน้าที่ไทยคนหนึ่งอธิบายว่า “เราต้องดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เข้ามาในการพูดคุย ไม่ใช่แค่บีอาร์เอ็นเท่านั้น...การปรึกษาหารือกับสาธารณชนนั้นแหละที่เป็นการพูดคุยของจริง”⁶⁴ ทั้งสองฝ่ายต้องดำเนินการพูดคุยต่อไปในรายละเอียดเกี่ยวกับกลไกการทำงานของการทำงานของการปรึกษาหารือกับสาธารณชน รวมไปถึงประเด็นที่ว่าทั้งสองฝ่ายจะดำเนินการสนทนากับกลุ่มประชาสังคมพร้อม ๆ กัน หรือว่าจัดกระบวนการแบบแยกกันแต่คู่ขนานกันไป

ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ติดตามการพูดคุยนั้นยินดีอย่างยิ่งกับโอกาสที่เสียงของพวกเขาจะถูกรับฟังผ่านกลไกของการปรึกษาหารือกับสาธารณชน แต่ยังมีข้อกังวลว่ากลไกเช่นนี้จะทำงานอย่างไรในทางปฏิบัติ นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่ว่าชาวมลายู-มุสลิมหลายคนยังคงไม่ไว้วางใจรัฐบาลกลาง การพูดคุยก็ดูเหมือนว่าจะห่างไกลจากปัญหาปากท้องที่เป็นเรื่องเร่งด่วนของประชาชน โดยเฉพาะหลังจากได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โรคระบาด⁶⁵ ในบริบทที่กว้างออกไป ดูเหมือนจะมีความเชื่อมั่นอยู่น้อยมากต่อระบบราชการไทยที่สั่งการจากบนสู่ล่างอย่างแข็งตัวและให้คุณค่ากับลำดับชั้นต่ำสูงในสายบังคับบัญชาและการรักษาความสงบเรียบร้อย โครงสร้างพื้นฐานของระบบราชการไทยดังกล่าวนี้แทบจะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเลยมากกว่าหนึ่งศตวรรษ ประชาชนในพื้นที่แทบจะไม่เชื่อว่าระบบราชการเช่นนี้จะสนใจความรู้สึกของประชาชนระดับรากหญ้าและพร้อมที่จะนำพาความเปลี่ยนแปลง รัฐบาลหลังการรัฐประหารที่ยังครอบงำด้วยกองทัพนั้นก็เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับกระบวนการสันติภาพในสายตาของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ชาวพุทธที่เป็นชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ควรได้รับโอกาสที่จะเข้าร่วมในกระบวนการปรึกษาหารือกันนี้ด้วย ในขณะที่ข้อท้าทายอีกประการก็คือ ประเด็นที่ว่าการโน้มน้าวชักจูงประชาชนในเรื่องทางเลือกทางการเมืองนั้นอาจถูกตีความจากฝ่ายรัฐว่าเป็นการยุยงปลุกปั่น

กลไกของรัฐในการปรึกษาหารือกับสาธารณชนนั้นพอจะมีอยู่บ้างแล้ว กลไกดังกล่าวได้รับการจัดตั้งขึ้นมาตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีในปี 2557 เมื่อนายกรัฐมนตรี ประยุทธ์ จันทร์โอชา ปรับปรุงโครงสร้างการพูดคุยของฝ่ายไทยเสียใหม่ แต่กระนั้น แม้จะมองในแง่ดีเพียงใดก็ยังมีข้อสงสัยว่ากลไกเช่นนี้จะสามารถสะท้อนมุมมองและความใฝ่ฝันของประชาชนได้อย่างเที่ยงตรงเพียงใด⁶⁶ ในแง่ของคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น คณะทำงานประสานงานระดับพื้นที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการพูดคุยโดยอำนวยความสะดวก

ระบิตได้รับบาดเจ็บสองคน กัสตูรียอมรับว่ากองกำลังหน่วยหนึ่งของพลเป็นผู้ออกเหตุวางระเบิด พร้อมกล่าวอีกว่า “การพูดคุยไม่ได้มีความครอบคลุมทุกกลุ่มมากพอและยังเดินเร็วเกินไปอีกด้วย” Reuters, 17 April 2022.

⁶⁴ สัมภาษณ์โดยโครซัสกรุป, เจ้าหน้าที่ความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, 1 มีนาคม 2565

⁶⁵ สัมภาษณ์โดยโครซัสกรุป, นักข่าวมลายู-มุสลิม, บัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565; ผู้ใหญ่บ้านชาวพุทธ, บัตตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565; อัญชานา หิมมีหน๊ะ, กลุ่มด้วยใจ, บัตตานี, 24 กุมภาพันธ์ 2565; อับดุลกอฮาร์ หนีฮาวัง, ประธานศูนย์ทนายความมุสลิม, บัตตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁶⁶ คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 230/2557 เรื่อง การจัดตั้งกลไกขับเคลื่อนกระบวนการพูดคุยเพื่อสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้, หน้า 3

ให้แก่การแลกเปลี่ยนสนทนาระหว่างรัฐบาลกับภาคประชาสังคม⁶⁷ กลไกนี้รู้จักกันด้วยชื่อย่อ ส.ล. 3 สมาชิกของคณะทำงานนี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วยบุคคลที่มีแนวคิดสอดคล้องกับรัฐ ทั้งมุสลิมและชาวพุทธมองว่ากลไกนี้ลำเอียงและรับใช้ผลประโยชน์จากโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่เดิม⁶⁸ หนึ่งในเลขานุการของคณะทำงานนี้ยืนยันว่า “ทุกครั้งที่ดิฉันยื่นข้อเสนอ ดิฉันก็เน้นย้ำเสมอว่านี่เป็นข้อเสนอของ ส.ล. 3 เท่านั้น ไม่ใช่จากประชาชนในพื้นที่ทั้งหมด เพราะ ส.ล. 3 ไม่ใช่ตัวแทนของประชาคมทั้งหมด”⁶⁹ ส่วนสมาชิกของบีอาร์เอ็นคนหนึ่งมองว่า “การพูดคุยแบบนั้นไม่ใช่เพื่อสร้างสันติภาพหรอก แต่มีไว้เพื่อใช้งบประมาณของรัฐบาลเท่านั้น”⁷⁰

ส่วนการสร้างกลไกการปรึกษาหารือกันระหว่างบีอาร์เอ็นกับประชาชนในพื้นที่จะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด บีอาร์เอ็นจะมีโอกาสประสบความสำเร็จน้อยมากหากผู้สนับสนุนของพวกเขาในพื้นที่ไม่หนุนหลังการพูดคุย เนื่องจากภารกิจของบีอาร์เอ็นยังคงแสดงตัวต่อสาธารณะในทศวรรษที่ผ่านมาเรื่อยๆ เฝ้าไหว้ คนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังกระหายอยากจับพึ่งเสียงตัวแทนของพวกเขาโดยตรงมากขึ้นเท่านั้น⁷¹ อย่างไรก็ตาม จนถึงบัดนี้องค์กรดังกล่าวยังคงรักษาความเป็นองค์กรลับ แม้แต่คนที่มีความเห็นใจต่อองค์กรดังกล่าวก็ยังวิจารณ์ยุทธศาสตร์การสื่อสารของพวกเขาอีกด้วย⁷² ในหมู่ชนกลุ่มน้อยชาวพุทธในพื้นที่ก็ยังมีความกังวลเกี่ยวกับอนาคตว่า พื้นที่แห่งนี้จะเป็นอย่างไรหากได้รับสถานะเขตปกครองตนเองในบางลักษณะ⁷³ ในขณะที่เดียวกัน “ผู้เห็นต่างจากรัฐ” (ซึ่งเป็นถ้อยคำที่เจ้าหน้าที่มักหมายถึงกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ) นั้นจำเป็นต้องเปิดเผยให้คนในพื้นที่ได้รับรับรู้แนวคิดของพวกเขาด้วย ถ้าเป็นไปได้ เธออยากให้มีการพบปะกันแบบเป็นการส่วนตัว นั่นก็เพราะว่า “คนเราจะทำตัวสุภาพมากกว่าหากได้เจอกันแบบเห็นหน้า”⁷⁴

แต่การสร้างกลไกคู่ขนานเพื่อให้บีอาร์เอ็นดำเนินการปรึกษาหารือกับสาธารณชนนั้นชัดเจนว่าต้องเผชิญกับปัญหาหลายประการ เริ่มต้นจากสถานะทางกฎหมายและความปลอดภัยของสมาชิกบนแผ่นดินไทย สมาชิกบีอาร์เอ็นคนหนึ่งกล่าวว่า การกำหนด เงื่อนไขของฝ่ายไทยที่ระบุว่าเฉพาะสมาชิกที่ไม่มีหมายจับเท่านั้นที่สามารถเข้าร่วมกลไกนี้เป็น “สิ่งที่รับไม่ได้” และปฏิเสธเงื่อนไขของฝ่ายไทยที่ไม่ให้ชาวต่างชาติดำเนินการติดตามตรวจสอบกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชน⁷⁵ เจ้าหน้าที่ระดับสูงในกองทัพยืนยันว่า บีอาร์เอ็นสามารถจัดสัมมนาสาธารณะในพื้นที่ได้ แต่ไม่ชัดเจนว่าจุดยืนเช่นนี้ถือเป็นนโยบายที่ได้ขู่ขูติแล้วหรือไม่⁷⁶ นอกจากนี้ ยังมีข้อกังขาในท่าทีของรัฐบาลไทยที่ติดตามจับตาดูการปกป้องเสรีภาพในการพูดและการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างอีกด้วย⁷⁷ ดังนั้น รัฐบาลต้องให้หลักประกันอย่างมากว่าจะคุ้มครองสิทธิพลเมืองของผู้คนในพื้นที่ที่เข้าร่วมกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชน นักเคลื่อนไหวสิทธิพลเมืองชาวมุสลิมให้ความเห็นว่า “แม้ว่ากลไกสำหรับการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะถูกจัดตั้งขึ้นมากก็ตาม แต่ก็ยังมีคำถามเกี่ยวกับความปลอดภัยของผู้ที่แสดงความคิดเห็นอยู่”⁷⁸

ไม่ว่าการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะมีรูปแบบอย่างไรก็ตาม แต่หลักสำคัญของกลไกนี้ก็คือความเป็นอิสระและการมีส่วนร่วมจากทุกกลุ่มอย่างครอบคลุม ทั้งนี้ เพื่อที่จะรับรองความเป็นอิสระดังกล่าว บางคนที่มี

⁶⁷ ชื่อเต็มของคณะทำงานนี้คือ คณะประสานงานระดับพื้นที่ 3 (ส.ล.3)

⁶⁸ ประธานของ ส.ล. 3 เป็นแม่ทัพภาคที่ 4 และดูแลโดยรองแม่ทัพ ความจริงแล้วการเข้าไปมีส่วนร่วมของพลเรือนในคณะทำงานดังกล่าวนี้เพิ่มมากขึ้นภายในเวลาหลายปีที่ผ่านมา โดยมีเจ้าหน้าที่ทหารอยู่ประมาณร้อยละ 20 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด (สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, สุวรา แก้วนัย, นักวิชาการและเลขานุการ ส.ล. 3, บัดตานี, กุมภาพันธ์ 2565) หนึ่งในสมาชิกกล่าวว่า “[ส.ล. 3] มาจากรัฐก็จริง แต่ไม่ได้หมายความว่าทุกคน (ที่อยู่ในส.ล. 3) จะเห็นด้วยกับรัฐ สมาชิกแต่ละคนก็มีแรงจูงใจหลากหลายในการเข้าร่วม” สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, ผู้ใหญ่บ้านชาวพุทธ, 16 กุมภาพันธ์ 2565.

⁶⁹ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, สุวรา แก้วนัย, นักวิชาการและเลขานุการ ส.ล. 3, บัดตานี, กุมภาพันธ์ 2565.

⁷⁰ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยไครซิสกรุป, สมาชิกระดับสูงของบีอาร์เอ็น, กุมภาพันธ์ 2565. ผู้คนจำนวนหนึ่งซึ่งรวมถึงสมาชิกของ ส.ล. 3 บางคน มองว่าคณะทำงานดังกล่าวคือเครื่องมือเพื่อขยายการอุปถัมภ์ของรัฐโดยแลกกับการให้คำตอบแทน

⁷¹ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อุดตราช, บัดตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565; นักข่าวมลายู-มุสลิม, บัดตานี, ก.พ. 2565.

⁷² สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักเคลื่อนไหวมลายู-มุสลิม, บัดตานี, กุมภาพันธ์ 2565

⁷³ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักเคลื่อนไหวมลายู-มุสลิม, บัดตานี, กุมภาพันธ์ 2565

⁷⁴ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, ผู้ใหญ่บ้านชาวพุทธ, บัดตานี, 16 กุมภาพันธ์ 2565.

⁷⁵ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, สมาชิกระดับสูงของบีอาร์เอ็น, กุมภาพันธ์ 2565.

⁷⁶ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, พล.ท.ธิดา แดหวา รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค 4 ส่วนหน้า, ยะลา, 4 มีนาคม 2565.

⁷⁷ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อับดุลกอซาร์ หะยีอาวัง, ประธานศูนย์ทนายความมุสลิม, บัดตานี, กุมภาพันธ์ 2565; “Thailand: Deepening Repression of Rights”, Human Rights Watch, 13 January 2022. จากรายงานของ Freedom House ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรจากสหรัฐฯ ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในประเภท “ไม่เสรี” (not free) ในปี 2564 (กรุณาดู “Thailand” entry in “Freedom in the World 2021” และดู Crisis Group Report, COVID-19 and a Possible Political Reckoning in Thailand, op. cit.

⁷⁸ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, อัญชญา หิมมัทธนะ, กลุ่มด้วยใจ, บัดตานี, 24 กุมภาพันธ์ 2565.

ส่วนร่วมในการพูดคุยจึงปรารถนาอยากเห็นกระบวนการที่นำโดยผู้เอาใจใส่คนไทยที่ได้รับความเคารพและเป็นกลางที่มาจากแวดวงการเมืองหรือภาคประชาสังคม⁷⁹ การค้นหาบุคคลที่มีลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องไม่ง่ายนักท่ามกลางความแตกแยกทางการเมืองในสังคมไทย แต่ก็ควรค่าที่จะพยายามดู เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของกระบวนการที่ครอบคลุมทุกกลุ่ม กลไกการปรึกษาหารือสาธารณะนั้นควรต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงด้วย ด้วยเหตุนี้ การแต่งตั้ง รัชดา ธนาดิเรก รองโฆษกของรัฐบาล ในเดือนมกราคมให้ดำรงตำแหน่งเป็นหนึ่งในกรรมการผู้แทนพิเศษของรัฐบาลในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีหน้าที่เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพนั้นถือว่าเป็นพัฒนาการที่น่ายินดี⁸⁰ ปีอาร์เอ็นก็ควรจะทำสิ่งเดียวกัน แต่ที่สำคัญก็คือทั้งสองฝ่ายต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงด้วยความจริงใจ ไม่ใช่เพียงแค่นี้เพื่อให้ดูดีเท่านั้น

B. การลดความรุนแรง

ความสำเร็จของการปรึกษาหารือกับสาธารณชนนั้นส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับการลดระดับการใช้ความรุนแรง ช่วงที่ผ่านมา ทัศนะพูดคุยของฝ่ายไทยร้อนกร้อนใจที่จะผลักดันผลของการพูดคุยในประเด็นนี้อย่างมาก ในการประชุมรอบล่าสุด ทั้งรัฐบาลไทยและปีอาร์เอ็นต่างก็แสดงความมุ่งมั่นที่จะลดปฏิบัติการทางการทหารตั้งแต่วันที่ 3 เมษายนถึงวันที่ 14 พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ตรงกับเดือนรอมฎอนอันประเสริฐสำหรับชาวมุสลิม นอกจากการลดระดับการใช้ความรุนแรงจะเป็นสิ่งที่น่ายินดีแล้ว แต่หากความริเริ่มครั้งนี้ประสบความสำเร็จขึ้นมากก็จะชี้ให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพในสายบัญชาการของปีอาร์เอ็น ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมของการพูดคุยและนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปรึกษาหารือกับสาธารณชนมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความริเริ่มรอมฎอนสันติ (Ramadan Peace Initiative) นั้นไม่ใช่เป็นการหยุดยั้งอันเป็นมรรคเป็นผลมาจากการเจรจา หากแต่เป็นการลดระดับความเป็นปรปักษ์ของแต่ละฝ่ายมากกว่า ทั้งสองฝ่ายไม่ได้จัดให้มีการแถลงข่าวร่วมกัน และดูเหมือนว่ายังมีความคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับความหมายของการยุติความเป็นปรปักษ์ดังกล่าวด้วย พล.อ. วัลลภ หัวหน้าคณะพูดคุยของฝ่ายไทยอธิบายว่า ฝ่ายไทยจะลดปฏิบัติการปิดล้อมตรวจค้นและจัดตั้งช่องทางสื่อสารสายตรงกับปีอาร์เอ็นเพื่อรับมือเหตุรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น⁸¹ อย่างไรก็ตาม จากการแถลงข่าวหลังการประชุมของปีอาร์เอ็นระบุว่า ทั้งสองฝ่ายตกลงที่จะ “ยุติปฏิบัติการทางการทหารทุกรูปแบบ” ตั้งแต่วันที่ 3 เมษายนถึงวันที่ 14 พฤษภาคม⁸² นอกจากนี้ ยังไม่มีข้อกำหนดใด ๆ เกี่ยวกับการติดตามตรวจสอบอีกด้วย แม้ว่าฝ่ายตัวแทนปีอาร์เอ็นจะเคยเรียกร้องประเด็นนี้มาก่อนหน้านี้ ฝ่ายทางการไทยยังไม่เห็นด้วยกับการยกเลิกกฎหมายพิเศษในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยังมีข้อถกเถียงกันมาเป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกับการหยุดยั้ง⁸³

⁷⁹ สัมภาษณ์โดยคริสทีน กรู๊ป, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, 1 มีนาคม 2565.

⁸⁰ “New envoy to join peace talks”, *Bangkok Post*, 25 January 2022.

⁸¹ รัฐบาลไทยแต่งตั้ง พล.ต.วรเดช เดชรักษา ผู้บัญชาการกองพลทหารราบที่ 5 เป็นผู้ประสานงานของคณะกรรมการร่วมสำหรับประเด็นการลดความรุนแรง ฝ่ายทางการไทยตกลงที่จะปลดปล่อยไวโอลินที่มีภาพถ่ายของผู้ต้องสงสัยคดีความมั่นคงในพื้นที่สาธารณะ และชักชวนสมาชิกปีอาร์เอ็นให้กลับมายังพื้นที่ในช่วงรอมฎอน แต่ไม่ได้มอบสถานะคุ้มกันทางกฎหมายใด ๆ (กรุณาดูการให้สัมภาษณ์ของ พล.อ. วัลลภ รักเสนาะ ที่ “เจาะลึก... การพูดคุยสันติภาพไทย-BRN”, *The Pen (facebook)*, วีดีโอ, 5 เมษายน 2565)

⁸² Press release, BRN Peace Negotiation Secretariat, 1 April 2022.

⁸³ สัมภาษณ์โดยคริสทีน กรู๊ป, นักเคลื่อนไหวมุสลิม, ยะลา, กุมภาพันธ์ 2565; เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, 1 มีนาคม 2565. กฎหมายพิเศษที่บังคับใช้ในพื้นที่ทั้งหมดหรือบางส่วนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอยู่ 3 ฉบับ ได้แก่ พ.ร.บ.กฎอัยการศึก, พ.ร.ก. การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และ พ.ร.บ.การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร พ.ศ. 2551. ในส่วนของ พ.ร.ก. อุกฉินฯ นั้น เริ่มบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2548 ในจังหวัดนราธิวาส ปัตตานี และยะลา โดยคณะรัฐมนตรีมีมติขยายเวลาในการบังคับใช้ทุก ๆ สามเดือนเรื่อยมา ในมาตรา 17 ของ พ.ร.ก. อุกฉินฯ กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. ฉบับนี้ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา หรือทางวินัย หากเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าพนักงานตามกฎหมายฉบับนี้ ส่วนกฎอัยการศึกนั้นให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไม่เกินเจ็ดวันโดยไม่จำเป็นต้องมีการตั้งข้อกล่าวหาใด ๆ เมื่อนำมารวมกับ พ.ร.ก. อุกฉินฯ เจ้าหน้าที่สามารถควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยได้นานเป็นเวลา 37 วัน จนกระทั่งถึงปี 2564 พ.ร.ก. อุกฉินฯ ถูกยกเลิกการประกาศใช้ในเจ็ดอำเภอ ได้แก่ แม่ลานและไม้แก่นในจังหวัดปัตตานี เบตงกับบางในจังหวัดยะลา สุโหงโกลก สุคีริน ศรีสาคร และแว้งในจังหวัดนราธิวาส ส่วน พ.ร.บ.ความมั่นคงฯ นั้นมีการบังคับใช้ในบางอำเภอในจังหวัดสงขลา ได้แก่ จะนะ นาทวี สะบ้าย้อย และเทพา (กรุณาดู “Seven districts excluded from emergency decree enforcement in the Deep South”, Office of the Prime Minister, 4 June 2021.)

ที่สำคัญที่สุดก็คือ ทั้งตัวแทนฝ่ายทางการไทยและบีอาร์เอ็นไม่สามารถควบคุมกองกำลังของแต่ละฝ่ายได้อย่างเต็มที่ แต่ในทางกลับกันพวกเขาจำเป็นต้องขอความร่วมมือ⁸⁴ ฝ่ายบีอาร์เอ็นได้สังเกตเห็นถึงการควบคุมที่รอบคอบในพื้นที่ประเทศไทยอย่างได้ผลในอดีต แต่ก็เป็นไปได้ว่าข้อกำหนดที่ระบุเอาไว้ในเอกสารหลักการทั่วไปที่ว่าแนวทางยุติความขัดแย้งต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นอาจส่งผลกระทบต่อความมุ่งมั่นของนักรบบางคนที่จะระงับการโจมตี นอกจากนี้ แบบแผนของปฏิบัติการปิดล้อมตรวจค้นของฝ่ายทางการไทยนั้นก็อาจจะทำให้นักรบในพื้นที่ตอบโต้ในวิธีการที่พวกเขาเชื่อว่าเป็นการป้องกันตัวเองด้วยก็ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ การลดระดับการใช้ความรุนแรงที่มีนัยสำคัญจึงมีอาจจะเกิดขึ้นได้ หากฝ่ายทางการไทยยังคงดำเนินปฏิบัติการลักษณะนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากเจ้าหน้าที่ระดับสูงในรัฐบาลจะให้คำชี้แจงและคำรับรองต่อบรรดามาตรการต่าง ๆ ที่เป็นการเฉพาะเจาะจงอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ และทำให้แน่ใจได้ว่ากองทัพในระดับพื้นที่จะเคารพข้อตกลงดังกล่าว หากไม่มีการรับรองจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงสุดของรัฐบาล การหยุดยิงก็จะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะคณะพูดคุยของฝ่ายไทยไม่สามารถส่งการเกี่ยวกับการวางกำลังหรือปฏิบัติการของฝ่ายความมั่นคงได้เลย

เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงที่เป็นพลเรือนยืนยันว่า การประสานงานระหว่างคณะพูดคุยกับกองทัพนั้นอยู่ในระดับที่ดีที่สุดอย่างไม่เคยมีมาก่อน⁸⁵ สิ่งนี้ถือเป็นพัฒนาการเชิงบวก แต่กองทัพยังไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของพลเรือนอย่างมีนัยสำคัญ และแม้ที่ภาคที่ 4 ก็มีอำนาจที่ค่อนข้างจะอิสระไม่น้อยในการรับมือกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ บรรดากฎหมายพิเศษที่บังคับใช้ในพื้นที่แห่งนี้ก็มีขอบเขตที่กว้างขวางและเอื้อต่อการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงด้วย จากรายงานข่าวจะพบว่า พล.อ. วัลลภ นันทดัดันให้กองทัพในพื้นที่ลดระดับปฏิบัติการทางความมั่นคงก่อนที่จะมีการประชุมรอบสุดท้าย⁸⁶ ในขณะเดียวกัน เจ้าหน้าที่กองทัพเองก็พยายามจะปกป้องแนวทางการใช้กำลัง โดยยืนยันว่าแม้พวกเขาจะใช้ความรุนแรง แต่ก็ไม่ได้เป็นฝ่ายที่เริ่มก่อน⁸⁷

ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ การตกปากรับคำขอจากทั้งสองฝ่ายที่จะลดความรุนแรงโดยปราศจากระบบติดตามที่มีประสิทธิภาพและการเตรียมพร้อมที่เพียงพออาจเสี่ยงจะซ้ำรอยความวิธกรรมอันสับสนที่เคยทำกันมาแล้วในปี 2556 ในขณะนั้น มาเลเซียรุกเข้าให้ทั้งสองฝ่ายเห็นดีเห็นงามไปกับการลดความรุนแรงอย่างสมัครใจเป็นเวลา 40 วัน แต่ในช่วงที่มีการประกาศ “ความเข้าใจร่วมกัน” (Common Understanding) นั้นไม่มีตัวแทนจากฝ่ายไทยและบีอาร์เอ็นอยู่เลย ในช่วงนั้นมีความไว้วางใจกับระหว่างคู่กรณีอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานด้วย ในเดือนธันวาคม ที่ตามมา การสังหารจึงเกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งชัดเจนว่าเป็นความพยายามในการบ่อนทำลายการหยุดยิง โดยที่ข้อตกลงดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้เพียงแค่วันเดียว⁸⁸ ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุให้ควรต้องกังวลว่าแบบแผนที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วอาจเกิดซ้ำรอยก็เป็นได้⁸⁹

C. รักษาจังหวะ

ความคืบหน้าของการพูดคุยสันติภาพนั้นขึ้นอยู่กับการเย็นหยัดและความเฉลียวฉลาดของผู้สนับสนุนจากทั้งสองฝ่ายในการแสวงหาวิถีทางเพื่อขับเคลื่อนการพูดคุยท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ไม่พึงปรารถนาและการต่อต้านที่แข็งแกร่ง

ผู้นำของบีอาร์เอ็นควรจัดให้มีการสนทนาอย่างไตร่ตรองเป็นการภายในเพื่อทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างปีกการเมืองกับปีกการทหารใกล้ชิดขึ้น เรื่องนี้ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ข้อตกลงบนโต๊ะเจรจาจะได้รับ

⁸⁴ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, นักเคลื่อนไหวชาวพุทธ, ยะลา, 15 กุมภาพันธ์ 2565

⁸⁵ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง, กรุงเทพฯ และปัตตานี, กุมภาพันธ์และมีนาคม 2565.

⁸⁶ พล.อ. วัลลภมีวิธีการบางอย่างในการหว่านล้อมกองทัพ ตัวเขาเองนั้นอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์จากจันโดยรองนายกรัฐมนตรี ประวิตร วงษ์สุวรรณ อดีตผู้บัญชาการทหารบกที่ยังคงทรงอิทธิพลเหนือบรรดาเจ้าหน้าที่ของกองทัพ

⁸⁷ สัมภาษณ์โดยไครซิสกรุป, ฮับดุลเราะมัน มอลอ, นักวิชาการ, หาดใหญ่, 18 กุมภาพันธ์ 2565; เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, 1 มีนาคม 2565; พล.ท.ธิดา แดหวา รองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า, ยะลา, 4 มีนาคม 2565.

⁸⁸ Crisis Group Report, *Dialogue in Doubt*, op. cit., pp. 5-6.

⁸⁹ ในวันที่ 5 เมษายน ชายมลายู-มุสลิมคนหนึ่งถูกยิงเสียชีวิตที่อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี เจ้าหน้าที่ทางการประกาศว่า การสังหารครั้งนี้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด (กรุณาดู “ประเดิมหยุดยิงรอมฎอน BRN โปสต์ไวรัล – แม้ทั้งน้อยได้กลับ,” สำนักข่าวอิศรา, 6 เมษายน 2564. ในขณะที่ช่วงเวลาดีก่อนเข้าวันที่ 10 เมษายน ครูสอนศาสนาอิสลามคนหนึ่งถูกยิงเสียชีวิตที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ความเคารพยอมรับจากในระดับพื้นที่ แทบจะไม่มีอะไรที่บุคคลภายนอกจะช่วยเร่งรัดให้ทำได้เลยในเรื่องนี้ แต่องค์กรนอกภาครัฐระหว่างประเทศควรสานต่อการสร้างศักยภาพให้แก่องค์กรนี้ต่อไป⁹⁰ การนำเสนอ วิสัยทัศน์ทางการเมืองต่อสาธารณะและทำงานอย่างจริงจังต่อวิสัยทัศน์เหล่านี้จะสามารถเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองขององค์กรไปพร้อม ๆ กับการยกระดับเอกภาพภายในไปด้วย แน่หนอนว่าการเดินด้วย จังหวะก้าวเช่นนี้ต้องอาศัยความรับผิดชอบต่อการกระทำที่อาจเป็นเรื่องท้าทายและมีความเสี่ยงไม่น้อย แต่ก็ เป็นสิ่งที่ย่างน้อยก็ควรต้องคาดหวังได้กับใครก็ตามที่ปรารถนาจะขึ้นมาปกครอง ปิอาร์เอ็นยังต้องทำให้ บรรดาผู้นำขององค์กรแบ่งแยกดินแดนอื่น ๆ สงบใจลงด้วยเช่นกัน

สำหรับฝ่ายไทยนั้น คนที่สนับสนุนการพูดคุยไม่ควรใช้เวลาอย่างฟุ่มเฟือยเพื่อที่จะรอการมาถึงของ รัฐบาลที่ก้าวหน้ากว่าหรือรอให้มีการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างพลเรือนกับกองทัพเสียก่อน ดังนั้น เพื่อ ส่งเสริมการพูดคุยให้เข้มแข็งในระยะใกล้ รัฐบาลควรจัดสรรทรัพยากรให้แก่สำนักงานสภาความมั่นคง แห่งชาติเพื่อให้มีกองเลขานุการการพูดคุยที่มีเจ้าหน้าที่ทำงานแบบเต็มเวลา ในปัจจุบันหน่วยงานดังกล่าวยัง ต้องยืมตัวเจ้าหน้าที่จากส่วนงานอื่น ๆ ให้มาทำหน้าที่สำหรับงานการพูดคุย โดยระบุให้การพูดคุยเป็นหนึ่งใน ภาระงานของพวกเขา⁹¹ การสนับสนุนการพูดคุยด้วยวาจาจากนายกรัฐมนตรีนครและคณะรัฐมนตรีอาจสร้าง ความมั่นใจในกระบวนการสันติภาพมากขึ้น และจะช่วยบรรเทาข้อกังวลของกลุ่มชนชั้นนำฝ่ายความมั่นคง บางส่วนที่เชื่อว่าการพูดคุยจะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการละเมิดอำนาจอธิปไตยของไทย ในทำนองเดียวกัน นายกรัฐมนตรีก็ควรรับรองมาตรการที่คณะพูดคุยแนะนำเพื่อลดการใช้ความรุนแรงด้วย

ในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการความระมัดระวังของการพูดคุย มาเลเซียยังมีจุดยืนที่กำกวม เนื่องจากว่าแกนนำ ปิอาร์เอ็นและนักรบจากปัตตานีหลายคนใช้มาเลเซียเป็นที่ลี้ภัย การมีส่วนร่วมของมาเลเซียจึงเป็นสิ่งที่ขาด ไม่ได้ แต่ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา ทั้งปิอาร์เอ็นและเจ้าหน้าที่ทางการไทยล้วนแสดงความกังวลต่อการ ทำงานของกัวลาลัมเปอร์ในฐานะที่เป็นผู้อำนวยการความระมัดระวัง ในส่วนของทางการไทยนั้นมีความกังวลกันว่า ในฐานะที่เป็นประเทศเจ้าของบ้านที่ให้เกิดพิภพกับสมาชิกปิอาร์เอ็น มาเลเซียจะไม่สามารถรักษาความเป็น กลางเอาไว้ได้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยกล่าวว่า ผู้อำนวยการความระมัดระวังนั้นบางครั้งก็ “หลงลืม” ข้อตกลงระหว่าง ทางการไทยกับปิอาร์เอ็น จนทำให้อยู่นอกประเด็นที่แลกเปลี่ยนกันในเรื่องที่เป็นสาระ⁹² ส่วนปิอาร์เอ็นก็ รู้สึกไม่สบายใจกับแรงกดดันจากมาเลเซียที่บีบให้พวกเขายึดถือตามคำชี้แนะบนโต๊ะเจรจาที่เป็นทางการ และละทิ้งการพูดคุยผ่านช่องทางลับที่ยืดหยุ่นคล่องตัวกว่ากับเจ้าหน้าที่ทางการไทย⁹³ นักข่าวชาวปัตตานี- มลายูอธิบายว่า “นักต่อสู้รุ่นเก่าบางคนคิดว่า มาเลเซียทำเกินควรและควบคุมมากเกินไป พวกเขามุ่งทำงานนี้ ก็เพื่อผลประโยชน์ของประเทศของพวกเขาเองนั่นแหละ”⁹⁴ หากพิจารณาถึงราคาที่ต้องจ่ายไปกับชื่อเสียงใน ด้านนี้ด้วยแนวทางการทำงานในปัจจุบันแล้ว บรรดาผู้นำมาเลเซียควรทบทวนวิธีการทำงานและบุคลากรที่ เหมาะสมในงานผู้อำนวยการความระมัดระวังนี้

กัวลาลัมเปอร์ควรจะยอมรับการพูดคุยผ่านช่องทางลับว่าเป็นส่วนขยายของการพูดคุยสันติภาพอย่างเป็นทางการ หนึ่งในเป้าหมายของการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการที่ปิดลับก็คือการสร้างความเป็นมิตรและ แสวงหาจุดร่วมซึ่งเป็นงานที่ยากลำบากสำหรับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย โดยปราศจากภาวะที่จะเรียกการสนับสนุน จากประชาชนของแต่ละฝ่ายซึ่งมักจะสวนทางกับเป้าหมายของการพูดคุย เจ๊ะ มูดอ หนึ่งในคณะพูดคุยปิอาร์ เอ็นกล่าวว่า “ปิอาร์เอ็นมองว่า [ช่องทางลับนั้น] เป็นน้ำมันหล่อลื่นสำหรับการพูดคุยอย่างเป็นทางการ”⁹⁵ มาเลเซียได้แสดงความไม่พอใจต่อการติดต่อกันอย่างไม่เป็นทางการดังกล่าว แต่การสื่อสารผ่านช่องทางลับ นั้นมีประโยชน์จริง อย่างน้อยก็สามารถทำให้ปิอาร์เอ็นกลับมาสู่โต๊ะเจรจาอีกครั้งได้และยังได้ตั้งประเด็น สำหรับการสนทนาต่อไปด้วย ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพูดคุยควรหนุนเสริมความพยายามเพื่อให้

⁹⁰ ในต้นปี 2563 ตัวแทนของปิอาร์เอ็นลงนามในเอกสารคำแถลงแสดงเจตจำนงแห่งพันธมิตรว่าด้วยการปกป้องเด็กจากผลกระทบ ของการขัดกันทางอาวุธ (Deed of Commitment for the Protection of Children from the effects of Armed Conflict) ตามชื่อผู้คนที่ทำร่วมกับองค์กรเจเนวาคอล ซึ่งเป็นหนึ่งในองค์กรนอกภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่าง ประเทศ (กรุณาดู “Barisan Revolusi Nasional Melayu Patani commits to greater protection of children”, Geneva Call, 19 March 2020.)

⁹¹ สัมภาษณ์โดยโครซีสกรู๊ป, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, มีนาคม 2565.

⁹² สัมภาษณ์โดยโครซีสกรู๊ป, เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงไทย, กรุงเทพฯ, มีนาคม 2565.

⁹³ สัมภาษณ์โดยโครซีสกรู๊ป, สมาชิกระดับสูงของปิอาร์เอ็น, กุมภัพันธ์ 2565.

⁹⁴ สัมภาษณ์โดยโครซีสกรู๊ป, นักข่าวมลายู-มุสลิม, ปัตตานี, กุมภัพันธ์ 2565.

⁹⁵ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์โดยโครซีสกรู๊ป, กุมภัพันธ์ 2565.

มีการสนทนาแลกเปลี่ยนอย่างตรงไปตรงมาระหว่างกรุงเทพฯ กับบีอาร์เอ็นกันบ่อยครั้งขึ้น ถึงแม้ว่าอยู่นอกกรอบการพูดคุยอย่างเป็นทางการก็ตาม

VI. บทสรุป

การบรรลุถึงข้อตกลงผ่านการเจรจาในความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้นเป็นงานที่ยากลำบากและต้องใช้เวลาอันยาวนาน ความท้าทายทั้งหลายนั้นน่าประหลาดใจ เนื่องจากกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในแต่ละฝ่ายบนโต๊ะเจรจาเองก็ไม่แน่ใจว่าพวกเขาจะได้ประโยชน์จากการเจรจามากกว่าการเดินหน้าสู้รบกันต่อไปหรือไม่ การคิดคำนวณเช่นนี้น่าจะต้องใช้เวลาด้วยเช่นกัน แต่อย่างน้อยความคืบหน้าในการพูดคุยก็พอจะเป็นประโยชน์อยู่บ้าง คณะเจรจาของทั้งสองฝ่ายยังต้องทำงานหนักอีกต่อไปเพื่อสร้างกลไกสำหรับการรับฟังความเห็นของสาธารณชนและลดระดับการใช้ความรุนแรง พวกเขาจำเป็นต้องคำนึงถึงอุปสรรคเหล่านี้และไม่ควรปล่อยสิ่งเหล่านี้ให้มาคุกคามการพูดคุย ในขั้นตอนนี้ สิ่งสำคัญก็คือการให้กระบวนการสันติภาพดำเนินต่อไป โดยทุกฝ่ายควรระลึกอยู่เสมอว่า การแสวงหาหนทางออกจากการใช้ความรุนแรงที่คร่าชีวิตของผู้คนมาเป็นเวลาเกือบสองทศวรรษนั้นถือเป็นภาระความรับผิดชอบของตน

Bangkok/Brussels, 19 April 2022
กรุงเทพฯ/บรัสเซลส์, 19 เมษายน 2565

Appendix A: Map of Thailand

International Crisis Group/KO/Dec 2015. Based on UN map no. 3853 Rev. 2 (July 2009).

International Crisis Group

Headquarters

Avenue Louise 235, 1050 Brussels, Belgium

Tel: +32 2 502 90 38

brussels@crisisgroup.org

New York Office

newyork@crisisgroup.org

Washington Office

washington@crisisgroup.org

London Office

london@crisisgroup.org

Regional Offices and Field Representation

Crisis Group also operates out of over 25 locations in Africa, Asia, Europe, the Middle East and Latin America.

See www.crisisgroup.org for details

PREVENTING WAR. SHAPING PEACE.